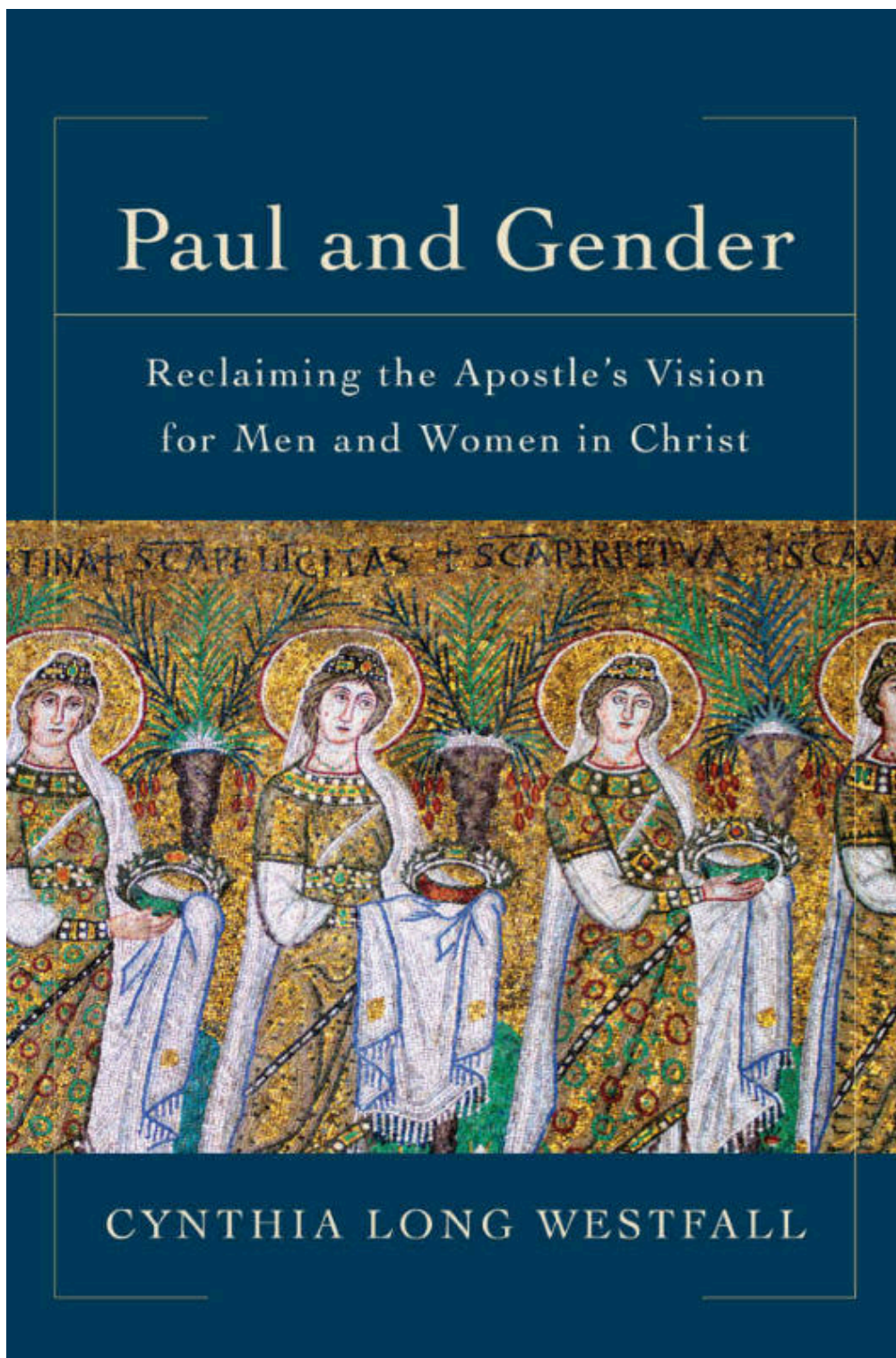

Kufundisha na Kutawala, na Zaidi, katika 1 Timotheo 2:11-15

Cynthia Long Westfall · Tafsiri ya Kijerumani: Hans-Jörg Ronsdorf · Februari 2021 · imerekebisha Oktoba 2026

“Mwanamke na ajifunze katika utulivu kwa unyenyekevu wote. Lakini simpi mwanamke ruhusa kufundisha, wala kumtawala mwanamume, bali awe katika utulivu; kwa maana Adamu aliumbwa kwanza, kisha Hawa; na Adamu hakudanganywa, lakini mwanamke alidanganywa, akaanguka katika makosa. Lakini ataokolewa katika uzazi wa watoto, ikiwa watadumu katika imani na upendo na utakatifu pamoja na kiasi.” (Tafsiri ya Elberfelder, toleo la CSV Hückeswagen – imetafsiriwa kutoka Biblia ya Kijerumani ya Elberfelder)

Westfall, Cynthia Long. 2016

Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ.

Baker Publishing Group. Toleo la Kindle. ***Tafsiri ya sura ya 9 (kuanzia uk. 279), bila tanbihi nyingi na marejeo ya vyanzo.***

Kila jaribio la kuchunguza kwa upana suala la Paulo na swali la jinsia lazima lishughulikie 1 Timotheo 2:11-15, na jinsi kifungu hiki kinavyopaswa kusomwa kwa kuzingatia nyaraka nyingine za Paulo na katika muktadha wa waraka wenyewe. ***Kihistoria, 1 Timotheo 2:12 ndicho kifungu kikuu ambacho hadi leo kimetumika kuwazuia wanawake kufanya shughuli fulani na kushika nafasi fulani ndani ya***

kanisa, bila kujali elimu, uwezo au karama za kiroho za mwanamke. Kifungu hiki kimeunda miwani, au mfumo wa kifasiri, ambao kupitia kwake vifungu vingine vyote vya Biblia kuhusu wanawake vinaeleweka. Kwa kweli, katika ufasiri wa kimapokeo inaonekana kwamba utii kwa kifungu hiki, pamoja na unyenyekevu, ndio unaoonyesha na kuweka mipaka ya eneo zima la wito wa mwanamke. Kwa hiyo ni lazima kabisa kutoa ufafanuzi kamili zaidi wa kifungu hiki, na kuchunguza njia zinazoweza za kukifasiri pamoja na matokeo ya maamuzi fulani ya kifasiri. Mwishoni ninatoa namna ya kukisoma kifungu hiki inayoshikamana. Inakitendea haki kifungu hiki – katika muktadha mpana wa utamaduni wa Efeso na katika muktadha wa waraka wa 1 Timotheo, pamoja na kusudi na nia ya waraka iliyotajwa wazi, na habari zinazohusika kutoka katika nyaraka kwa Timotheo. Na inautendea haki mfuatano wa mawazo ya Paulo.

Kila ufasiri wa 1 Timotheo 2:11-15 unafikia hitimisho kuhusu kifungu hiki kupitia mchakato wa kufasiri. Kuna njia panda kadhaa muhimu za kifasiri, au mahali pa kugeuka, ambapo wafasiri hufanya maamuzi ya msingi kabla hata ya kukishughulikia kifungu chenyewe kwa undani – maamuzi yanayoathiri matokeo. Baadhi ya maamuzi haya hata yanaonekana kuwa dhana ambazo hazijachunguzwa sana. Nitayaonyesha mahali hapa pa kugeuka na kujadili matokeo ya maamuzi hayo ya kifasiri. Baada ya kubainisha kwamba lengo la waraka ni kukanusha mafundisho ya uongo, kama inavyosemwa katika utangulizi katika 1 Timotheo 1:3-4, nitakusanya habari za waraka kuhusu mafundisho na mazoea ya uongo yanayohusiana na jinsia. Habari kuhusu mafundisho ya uongo miongoni mwa wanaume na wanawake zitatoa muktadha, au mtazamo, ambao maagizo kwa wanaume na wanawake katika 2:8-10 yanapaswa kusomwa ndani yake – vilevile agizo maalum kwa mwanamke na makatazo yanayohusiana nalo. Hilo litawezesha namna mpya ya kukisoma kifungu hiki, inayolingana na muktadha, na maandishi yenyewe na theolojia ya Paulo.

9.1 Maamuzi ya kifasiri yenye matokeo makubwa

Hata kabla kifungu hakijachambuliwa, tayari maamuzi kadhaa ya kifasiri yamefanywa, yanayoathiri moja kwa moja ufasiri wake.

Tofauti ya kwanza ya maoni inahusu swali la kama kifungu hiki kina mamlaka ya kulifunga kanisa na maisha ya Kikristo.

Tofauti ya pili ya maoni inahusu Paulo kuwa mwandishi wake.

Tofauti ya tatu ya maoni inahusu swali la kama anayeandikiwa ni mtu mmoja au kikundi.

Tofauti ya nne ya maoni inahusu nafasi ambayo muktadha unayo katika kubainisha kusudi la kifungu.

Tofauti ya tano ya maoni inahusu kutambua mazingira au kisa cha 1 Timotheo 2:1-15.

Uchaguzi unaofanywa katika kila mahali pa uamuzi huelekea kuamua uchaguzi mwingine.

9.1.1 Waraka wa kwanza kwa Timotheo kama Neno la Mungu lenye mamlaka

Ninapendekeza kwamba uamuzi mmoja wa msingi wa kifasiri ni kama kifungu hiki kinahesabiwa kuwa na mamlaka katika kanisa. Hili ndilo pengo kubwa zaidi kati ya wafasiri, na ni kiashiria wazi cha jinsi mtu anavyokiendea kifungu. Kama itakavyojadiliwa hapa chini, wasomi walio wengi wanakana kwamba Paulo ndiye mwandishi wa Nyaraka za Kichungaji. Kwa hiyo, wale wanaokana uandishi wake wanaweza ama kuupuuza waraka huo (jambo ambalo ni la kawaida), ama, kama mitazamo ya kifeministi, kumwonyesha mwandishi kuwa anaongozwa na mtazamo wa ulimwengu wa karne ya kwanza au ya pili

kuhusu wanawake usiopendeza na usiokubalika. Wengine wanakifasiri kifungu hiki kwa kupingana waziwazi na nyaraka nyingine za Paulo, badala ya kukifasiri katika muktadha wa maandiko mengine ya Paulo. Lakini pia wapo wanaoupokea waraka huo kuwa na mamlaka – ama kwa sababu ni sehemu ya orodha ya vitabu vya Biblia (kanoni), ama kwa sababu wanauona kuwa wa Paulo. Wale wanaohoji kwamba Paulo ndiye mwandishi, lakini wanaupokea kama sehemu yenye mamlaka ya kanoni, bado wanaweza kukisogeza kitabu hiki pembeni mwa kanoni kwa habari ya mamlaka yake. Wale wanaokipokea kifungu hiki kuwa cha Paulo wana msukumo zaidi wa kujihusisha pia na kazi makini ya kifasiri. Wana nia ya kukifasiri kwa kuhusiana na vifungu vingine vya Paulo, na kukitumia katika kujenga theolojia ya Paulo inayoshikamana (yaani yenye mantiki inayofuatana na inayoeleweka).

9.1.2 Waraka wa kwanza kwa Timotheo kama waraka wa Paulo

Katika 1 Timotheo 1:1 inasemwa kwamba waraka uliandikwa na “Paulo, mtume wa Kristo Yesu”, jambo linaloutambulisha kuwa wa Paulo. Hata hivyo, wasomi walio wengi wanauona kuwa uliandikwa na kundi la wafuasi wa Paulo baada ya kifo chake, mwishoni mwa karne ya kwanza au mwanzoni mwa karne ya pili. Kwa hali hiyo ungekuwa maendeleo ya baadaye au upanuzi wa theolojia ya Paulo, au huenda hata marekebisho yake. Wachache wanauona kuwa uliandikwa na Paulo wa kihistoria wakati wa uhai wake, na habari za ziada za maisha yake zilizo katika Nyaraka za Kichungaji zinawekwa katika maisha yake. Nyaraka za Kichungaji zinapanua mfumo huo, na zinaongeza habari za maisha yake kwa yale yanayopatikana katika kitabu cha Matendo ya Mitume na katika nyaraka nyingine za Paulo. Wanaoshika msimamo huu wanataka pia kuufasiri waraka huo katika muktadha wa theolojia ya mkusanyiko mkubwa zaidi wa maandiko ya Paulo. Ingawa walei wengi wanadhani kwamba kifungu hiki kiliandikwa na Paulo peke yake, miongoni mwa wasomi ni kawaida kukubali kwamba Paulo alitumia *amanuensis* (mwandishi wa kumwandikia), kwa mfano Luka, kuandika waraka huo. Makubaliano ya wale wanaoshikilia kwamba Paulo ndiye mwandishi ni kwamba 1 Timotheo iliandikwa baada ya matukio yaliyoandikwa katika kitabu cha Matendo ya Mitume, jambo ambalo lingeiweka hali na mazingira ambayo Paulo aliyazungumzia huko Efeso karibu mwaka 63–65 BK, angalau miaka minane baada ya Paulo kukaa kwa muda mrefu huko Efeso wakati wa safari yake ya tatu ya kimisheni (Matendo 19:10), na angalau miaka kumi na minne baada ya Timotheo kujiunga na timu ya kimisheni ya Paulo, karibu mwaka 49 BK, wakati wa safari ya pili ya kimisheni (Matendo 16:1-3).

9.1.3 Waraka wa kwanza kwa Timotheo kama waraka wa binafsi

Kifungu kinamtambulisha mpokeaji wa waraka kuwa “Timotheo, mwanangu hasa katika imani” (1:2) **na kinaonyesha kwa muundo wake kwamba ni waraka wa binafsi. Hata hivyo, wasomi walio wengi wanaamini kwamba 1 Timotheo ni waraka wa hadhara, ulioandikiwa kundi kubwa zaidi la kanisa au makanisa ya Kikristo.** Miongoni mwa wasomi hao wamo wale wanaokana kwamba Paulo ndiye mwandishi, na wale wanaokubali kwamba Paulo ndiye mwandishi lakini wanatoa hoja kwamba ni waraka wa hadhara, tena kwa sababu tu ya matumizi ya nafsi ya pili wingi katika maneno ya mwisho “Neema na iwe pamoja nanyi nyote” (6:21). Kwa sababu ya salamu (1:1), matumizi ya mara kwa mara ya nafsi ya pili umoja, na matumizi ya kiima au mwito umoja katika kumwambia Timotheo moja kwa moja (1:18; 6:11, 20), kifungu hiki kina sifa za kimuundo za waraka wa binafsi. Salamu ya nafsi ya pili wingi mwishoni haionyeshi kwamba ni waraka wa hadhara au wa jumuiya, kama barua za binafsi zilizo katika mafunjo zinavyothibitisha; **hitimisho zenye matakwa ya baraka na/au ya afya kwa familia, makanisa au makundi mengine ya mpokeaji ni za kawaida katika barua za binafsi.** Lakini kuutambulisha kuwa waraka wa binafsi hakumaanishi kwamba ni barua ya faragha, ya siri (yaani barua

ambayo kwa makusudi haikukusudiwa kusomwa na wengine). Katika zama za kale ilikuwa kawaida kwamba barua za binafsi zilikuwa na habari muhimu na zilisomwa na kupitishwa katika makundi makubwa zaidi; hata hivyo zilionyesha uhusiano na nia ya mwandishi na mpokeaji, si ya umma. Mpokeaji aliweza kuifasiri barua hiyo na kueleza kwa kundi kubwa zaidi la wanaohusika. Kwa kuzingatia nadharia ya kale ya uandishi wa barua, kwa sababu ya sarufi peke yake ninapendekeza 1 Timotheo iwekwe katika kundi la barua isiyo ya kubuni (yaani isiyoandikwa na mtu mwingine na baadaye) na isiyo ya hadhara (si barua “ya kifasihi”). Ikiwekwa katika kundi la barua ya hadhara, basi kwa mujibu wa nadharia ya uandishi wa barua ingekuwa ya kubuni (si ya kweli), kwa sababu inajionyesha kuwa barua ya binafsi. Ingeweza kuwa ya hadhara tu kama ingeandikiwa umma mpana zaidi, na kama isingekuwa na mizizi katika uhusiano kati ya Paulo na Timotheo, wala isingethiriwa na hali ya Efeso au matatizo katika huduma ya Timotheo. ***Hata iwe vipi, ishara za mwandishi zinaonyesha kwamba inapaswa kusomwa kama barua ya binafsi.*** Kwamba Paulo ndiye mwandishi kunatiliwa shaka kwa sababu lugha na mtindo wa Nyaraka za Kichungaji vinatofautiana na nyaraka nyingine za Paulo katika msamiati, sarufi ya sentensi na mtindo wa balagha. Hata hivyo, tafiti mpya katika isimu ya mikusanyiko ya maandishi (corpus linguistics) zimeonyesha kwamba mtindo wa uandishi na mada za mtu hutofautiana sana pale aina ya maandishi inapobadilika au sifa za rejista zinapobadilika (mpokeaji, muktadha wa hali, maudhui). Tofauti hizo zinaweza kuwa kubwa zaidi pale hali na umri wa mwandishi vinapobadilika, au pale nyaraka zinapoandikwa kwa kushirikiana na katibu/*amanuensis* au kuandikwa naye kabisa, kama wengi wanavyodai kuhusu nyaraka za Paulo kwa msingi wa ushahidi ulio ndani yake (Warumi 16:22; 1 Wakorintho 1:1; linganisheni 16:21; 2 Wakorintho 1:1; Wagalatia 1:1; linganisheni 6:11; Wafilipi 1:1; Wakolosai 1:1; linganisheni 4:18; 1 Wathesalonike 1:1; 2 Wathesalonike 1:1; linganisheni 3:17; Filemoni 19). Kwa kweli, Waraka kwa Waefeso na Nyaraka za Kichungaji ndizo nyaraka pekee za Paulo zisizotaja waziwazi waandishi wenzake au waandishi wa kumwandikia, na kuna tofauti kubwa katika watu wanaotajwa katika nyaraka nyingine kuwa sehemu ya mchakato wa kuandika barua. Barua ya binafsi iliyoandikiwa mtenda kazi wa karibu anayekabiliana na matatizo mahususi ya huduma, ina rejista tofauti kabisa (kiwango tofauti cha lugha) kuliko nyaraka zisizobishaniwa katika mkusanyiko wa maandiko ya Paulo, na inaweza kueleza mabadiliko ya lugha. Lakini 1 Timotheo ikiwekwa katika kundi la barua ya hadhara inayokusudiwa kusomwa na wasikilizaji wengi zaidi, inawekwa katika rejista iliyo karibu zaidi na nyaraka nyingine za Paulo, na hapo tofauti za lugha na mtindo zinaelezeka kwa urahisi mdogo. Barua ya hadhara au ya kubuni huelekea kujieleza yenyewe kwa urahisi kiasi katika muktadha wa utamaduni iliyoandikwa ndani yake, kwa kuwa iliandikwa ili ieleweke na wasikilizaji wa jumla zaidi. ***Barua ya binafsi kati ya watu waliokuwa na uhusiano wa muda mrefu, kama vile Paulo na Timotheo, inaonyesha kiwango kikubwa zaidi cha kuzoeana, na mawasiliano yatategemea habari ambazo watu wa karibu hushirikiana wao kwa wao.***

9.1.4 Nafasi ya muktadha wa waraka

Ikiwa waraka wa 1 Timotheo unahesabiwa kuwa barua ya kubuni na/au ya hadhara, basi nafasi ya muktadha inapunguzwa sana. Yaani, ikiwa si barua ya binafsi iliyoandikwa na Paulo kwa Timotheo aliyekuwa Efeso (tofauti na barua iliyoandikwa ili isambazwe kwa wote [ya kifasihi], au barua iliyoandikwa kwa jina la mtu mwingine [ya kubuni]), basi kungekuwa na sababu ndogo zaidi ya kutafuta matukio na mazingira fulani yanayoamua au kueleza maudhui yake. Ikidhaniwa kwamba barua iliandikwa na wafuasi wa Paulo, basi muktadha ni muhimu, lakini unahusiana na mambo ya baadaye ya kanisa ambayo huenda si mambo ya mahali hapo, na unaonyesha maendeleo ya baadaye ya kitheolojia katika elimu ya kanisa (eklesiolojia). Ikiwa mtu anaiona 1 Timotheo kuwa barua ya hadhara iliyoandikwa na Paulo, basi angeweza kudhani kwamba ni kielelezo cha theolojia ya Paulo iliyokwisha

kuimarika – maelezo ya kanuni za mwenendo kwa kanisa kwa ujumla. ***Kimsingi, swali ni kama barua hii inapaswa kusomwa yenyewe kama ilivyo – kama inayoshughulikia mada halisi zilizopaswa kuwa na matokeo fulani ya kijamii katika kanisa la Efeso – au kama inapaswa kusomwa kwanza kabisa kama theolojia.*** Lakini ikidhaniwa kwamba 1 Timotheo ni barua halisi ya binafsi (au, kwa wengine, barua inayojifanya ya binafsi ambayo kwa wazi inapaswa kusomwa katika muktadha wa maisha ya Paulo na mahusiano yake ya binafsi), basi kwa maana yenyewe muktadha ungekuwa na nafasi kubwa katika kuifasiri kwa usahihi. Ingewekwa katika muktadha wa uhusiano mrefu wa binafsi kati ya Paulo na Timotheo, na mtiririko wa habari ungeonyesha uhusiano huo. Paulo alikutana na Timotheo wakati wa safari ya pili ya kimisheni, alipotembelea Listra mwaka 49. Tangu hapo Timotheo alikuwa sehemu ya timu ya kimisheni, na huenda alikuwa amefanya kazi pamoja na Paulo kwa miaka kumi na minne hadi kumi na sita kabla 1 Timotheo haijaandikwa. ***Kwa maneno mengine: Timotheo alikuwa tayari ameongozwa na kufundishwa na Paulo kwa ukamilifu, kiasi kwamba maagizo katika 1 Timotheo yangeyatumiwa katika hali hiyo yale ambayo Paulo alikuwa amemfundisha, na kujenga juu yake. Hali hiyo ingeonyesha pia mazingira ya Efeso katikati ya karne ya kwanza, kiasi kwamba mfumo wa kijamii na kihistoria unaweza kuwa na nafasi muhimu katika kukielewa kifungu hiki na hali mahususi ya Efeso.*** Kuhusu muktadha wa karibu, Paulo anazungumzia matatizo katika kanisa la Efeso yaliyokuwa makubwa sana alipokuwa huko, kiasi kwamba alimwomba Timotheo abaki nyuma ili ayarekebishe (1:3). Kurekebisha mafundisho ya uongo kungeyaathiri basi maagizo yaliyo katika 2:1-15.

9.1.5 Muktadha au mazingira ya 2:1-15

Uamuzi unaofuata wa kifasiri wenye upana mkubwa ni muktadha au mazingira yanayodhaniwa kwa sehemu ya 2:9-15. Huenda huu ndio uamuzi muhimu kuliko yote kati ya maamuzi haya. Lakini mara nyingi haitambuliwi hata kidogo kwamba ni uamuzi unaotegemea kabisa hitimisho; unadhaniwa tu, na mara chache unapewa sababu. ***Wasomi walio wengi wanadhani kwamba 2:11-15 inazungumzia utaratibu wa kanisa wakati wa ibada ya kila wiki, au mwenendo katika kusanyiko la kanisa.*** Kwa mfano, I. Howard Marshall anasema: “Mada ni maombi katika kusanyiko la kanisa.” Kisha anaieleza sura hii kwa kuihusisha na mada ya maombi. Kwa mujibu wa Marshall, kwanza inasisitizwa haja ya maombi katika upana wake wa ulimwengu wote, kisha yanatajwa matakwa ya kimaadili ya maombi kuhusu wanaume, kisha kuhusu wanawake, jambo linalopelekea mchepuko kuhusu haja ya wanawake kutofundisha bali kujifunza katika utulivu. ***Tatizo la kwanza la namna hii ya kusoma ni kwamba katika 2:1 au 2:8 hakuna dalili yoyote kwamba maombi yanayodaiwa yanapaswa kuwekewa mipaka ya mahali na wakati katika makusanyiko ya kanisa.*** Kwa kweli, katika theolojia ya Paulo, na pia katika mazingira ya desturi za maombi katika Uyahudi na katika ulimwengu wa Kigiriki na Kirumi, kuna dalili nyingi zinazopinga dhana hii. Mahali pengine mafundisho ya Paulo yanasisitiza haja ya kuomba bila kukoma na kushukuru nyakati zote (Warumi 1:9; Waefeso 1:16; 6:18; Wafilipi 1:4; 4:6; Wakolosai 1:9; 1 Wathesalonike 5:17-18; 2 Wathesalonike 1:3, 11; Filemoni 4), maombi yasiyowekewa mipaka ya nyakati fulani za makusanyiko ya kanisa. Katika 1 Timotheo 2:8 Paulo anawaagiza wanaume waziwazi kuomba ἐν παντί τόπῳ (“kila mahali”). Maelezo haya yanahusu mahali – tofauti na nomino ἐκκλησία (“kusanyiko, mkutano”), ambayo Paulo kwa kawaida anaitumia kwa kusanyiko la ibada, kama katika 3:5, 15; 5:16 (kwa marejeo mengine yasiyowekewa mipaka kuhusu maombi kila mahali au kila wakati, taz. Warumi 1:9-10; Waefeso 6:18; 1 Wathesalonike 1:3; 2:13; 5:17; 2 Timotheo 1:3). Zaidi ya hayo, desturi za maombi za Kiyahudi, za Kikristo na za Kigiriki na Kirumi hazikuwekewa mipaka ya mahali patakatifu (mahekalu, madhabahu, masinagogi) wala ya ibada. Maombi yalifanyika mahali pa aina nyingi tofauti, kwa mfano barabarani, kando ya mto, ufuoni mwa bahari, melini, kando ya kitanda cha mgonjwa au gerezani (Mathayo 6:5; Matendo 16:13; 20:36; 21:5; 27:35; 28:8; Yakobo 5:13-14;

Wakolosai 1:3, 8). Yangeweza kufanyika wakati wowote katika mwezi/wiki/siku, mahali popote, pamoja na mahekaluni, masinagogini na majumbani (Matendo 2:42-47; 3:1). Yangeweza kufanyika katika vikundi, katika familia au mtu akiwa peke yake. ***Hakuna chochote katika 1 Timotheo 2:1-8 kinachoufina muktadha kuwa “ibada ya hadhara” – bila hata kutaja kwamba ibada zilifanyika katika mazingira ya nyumbani, si mahali pa hadhara. Kwa hiyo si wazi kwamba sehemu iliyobaki ya sura hii inatoa maagizo ya mwenendo katika makusanyiko ya ibada au katika mazingira ya hadhara, na pia maudhui ya sehemu iliyobaki ya kifungu hayalingani kabisa na muktadha wa “ibada ya hadhara”, hasa kutajwa kwa kuzaliwa kwa mtoto.*** Tatizo la pili ni kuufina wasiwasi wa Paulo kuhusu mavazi na matendo mema ya wanawake (2:9-10) uwe kuhusu maombi katika kusanyiko la ibada tu. Maagizo kwa wanawake kwa wazi yanakusudiwa kulingana na maagizo kwa wanaume, kwa sababu ya kufanana kwa “wanaume/wanawake” na kwa sababu ya kielezi ὡσαύτως (“vivyo hivyo”), kinachounganisha maagizo kwa wanawake na maagizo kwa wanaume (mstari 8). Lakini wasiwasi kuhusu kiasi, kuacha kujivuna na kutenda matendo mema hauonekani kuwekewa mipaka ya maombi katika ibada tu. Katika 5:6 unahusishwa na tatizo miongoni mwa wajane wa Efeso: maisha ya anasa na starehe badala ya maisha ya amani na utulivu katika kumcha Mungu na utakatifu. Kwa kweli, jambo hili linaonyesha wasiwasi wa jumla kuhusu mwenendo wa wanawake, uliozungumziwa mara nyingi katika utamaduni ule: Hata sheria zilitungwa kuhusu mambo haya. Zaidi ya hayo, ikiwa hapa inahusu mavazi ya wanawake wakati wa maombi katika ibada, kwa nini Paulo hakurudia desturi ya jumla katika “makanisa ya Mungu” yote kwamba wanawake huvaa utaji wanapoomba (1 Wakorintho 11:16), badala ya kukataza kusuka nywele kwa ustadi (1 Timotheo 2:9)? Tatizo la tatu: Agizo kwa wanawake wakati mwingine linaeleweka kuwa jambo la pili analolishughulikia Paulo, lililotengana na tendo la kuomba lakini bado limewekewa mipaka ya ibada ya hadhara. Hata hivyo, linaeleweka vizuri zaidi katika muktadha wa 2:1-3; mavazi na mapambo yanayovutia macho na yasiyo ya kiasi yanapingana moja kwa moja na malengo ya maombi katika 2:2: “maisha ya amani na utulivu katika utauwa wote na utakatifu”. Katika 2:10 Paulo anajali kwamba wanawake wanaokiri kumcha Mungu waenende kwa namna inayolingana na malengo ya maombi. Hilo kwa kweli linalingana na maagizo kwa wanaume. Hasira na mabishano pia yanaharibu lengo la maombi katika 2:2: maisha ya amani na utulivu. Basi maombi ndiyo yangekuwa dawa ya Paulo dhidi ya wanaume na wanawake wa Efeso kufanya kazi kinyume cha malengo yanayompendeza Mungu: maisha ya amani na utulivu, utakatifu na utauwa. ***Tatizo la nne la kudhani mazingira ya kusanyiko la ibada kuwa msingi wa 1 Timotheo 2:9-10 ni kubadilika kutoka wingi “wanaume” na “wanawake” kwenda umoja “mwanamke” (γυνή) katika 2:11, na katazo la Paulo la mambo mawili ambayo “mwanamke” angeweza kumtendea “mwanamume” (ἄνδρός) katika 2:12.*** Kubadilika kwenda umoja kunashangaza katika muktadha huu, kwa sababu kunavunja mpangilio, na matumizi ya umoja kwa “mwanamume” hayalingani na lugha inayozungumza na kusanyiko la kanisa au kikundi kingine. ***Paulo angeweza kuzungumzia mwanamke anayefundisha kikundi cha wanaume, au wanawake wanaofundisha vikundi vya wanaume, lakini si kawaida kuzungumzia mwanamke anayemfundisha “mwanamume mmoja” katika kusanyiko. Badala yake, matumizi ya umoja yanaashiria mahusiano ya faragha kati ya mwanamke mmoja na mwanamume mmoja. Katika utamaduni wa Kigiriki na Kirumi, mahusiano ya faragha kati ya mwanamke na mwanamume yangetokea zaidi kati ya watu wa familia moja, na kuna mambo mengi katika kifungu hiki yanayoashiria muktadha wa nyumbani.*** Wafafanuzi wengi hulichukulia matumizi ya umoja kana kwamba hayapo, lakini ni uchaguzi wa wazi wa kisarufi wenye maana, na unapingana na sarufi ya muktadha na sarufi inayotumika kuzungumza na jumuiya. Tatizo la tano la kudhani mazingira ya ibada kuwa msingi wa kifungu hiki ni kutajwa kwa kuzaa (τεκνογονία), pamoja na wasiwasi wa pekee kuhusu kuokolewa (σωθήσεται) kwa mwanamke (2:15), na jinsi isivyo wazi kwamba mambo hayo yanahusiana

na utaratibu wa ibada na makatazo. Kuna njia kadhaa za kufasiri (na tafsiri mbadala) za “lakini ataokolewa kwa kuzaa watoto” (σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας), ***lakini hakuna hata moja yenye maana kama hitimisho la mjadala kuhusu mwenendo wa wanaume na wanawake katika ibada***. Kwa hiyo, kuchagua au kudhani ibada kuwa mazingira ya 2:1-15 kunachangia zaidi mkanganyiko na kukosekana kwa mshikamano, kuliko kutoa muktadha unaoeleza mambo magumu ya pekee ya kifungu hiki. Mwanzo wa kifungu unaonyesha kwamba waraka wa Paulo unahusu mafundisho ya uongo, lakini ikiwa hapa inahusu mwenendo katika ibada, basi huo ni mchepuko, na anarudi kwenye mada ya mafundisho ya uongo katika sura ya 4-6. Baadhi ya wafasiri, bila sababu na bila kufikiri, wanaihesabu 2:11-15 kuwa mchepuko mwingine. Sarufi na urefu wa sehemu hii vinaonyesha kwamba ni jambo la msisitizo, kwa sababu ni ndefu kuliko maagizo kwa wanaume na wanawake. Zaidi ya hayo, inazungumzia moja kwa moja baadhi ya matatizo ya mafundisho ya uongo na ya mwenendo wa wanawake katika kanisa, yanayoshughulikiwa baadaye katika waraka. Kiunganishi cha kimantiki katika 2:1, παρακαλῶ οὖν πρῶτον (“basi, kwanza kabisa naonya”), kinaunganisha sehemu hii na yaliyotangulia, badala ya kuunda mpasuko na kuhamia kwenye jambo jingine. Hilo linaonyesha kwamba 2:1-15 inaiendeleza mada ya waraka, yaani kurekebisha mafundisho ya uongo (1:3).

9.1.6 Maana ya neno “kutawala” (αὐθεντέω / authenteo)

Mojawapo ya mambo yenye utata mkubwa zaidi katika kufasiri 1 Timotheo 2:11-15 kuhusu swali la jinsia ni maana ya neno αὐθεντέω katika 2:12: “Simp mwanamke rufusa kufundisha wala αὐθεντεῖν mwanamume.” Neno hili ni *hapax legomenon* (linatokea mara moja tu katika Agano Jipya), na ni mojawapo ya matukio ya kwanza yanayojulikana ya kitenzi hiki katika lugha ya Kigiriki, ingawa hifadhidata ya Thesaurus Linguae Graecae (TLG) inaorodhesha matukio zaidi ya mia tatu ya baadaye. Mwaka 1979 Catherine Kroeger aliandika makala iliyohoji tafsiri ya αὐθεντέω kama “kuwa na mamlaka”, na ikaanzisha mjadala kuhusu kitenzi hiki unaoendelea hadi leo. Swali la maana ya kitenzi hiki, na jinsi kinavyopaswa kutafsiriwa au kueleweka, linahusu maswali kadhaa muhimu: Kitenzi hiki kina uhusiano gani na kutumia mamlaka? ***Je, kitenzi hiki kina maana ya kudharau, isiyo na upande, au chanya? Kitenzi hiki kina uhusiano gani na maneno yanayohusiana nacho? Majibu ya maswali haya yanagawanyika (isipokuwa machache) katika kambi mbili. Kundi moja linatafsiri αὐθεντέω kwa maana chanya au isiyo na upande ya “kutumia mamlaka” au “kuwa na mamlaka juu ya”; kundi lingine linalitafsiri kwa maana hasi au ya kudharau, kama “kutumia vibaya”, “kutawala kwa nguvu”, “kudhibiti” au “kutumia nguvu/ukatili”.***

Watu wengi walio nje ya mjadala huu wanadhani kwamba αὐθεντέω ni neno la kitaalamu lenye maana ya “kuwa mchungaji”, kwa sababu hii ndiyo hoja kuu inayotumiwa kuhalalisha kuwazuia wanawake kushika huduma ya uchungaji na kazi nyingine za uongozi juu ya wanaume. Hata hivyo, katika matukio zaidi ya mia tatu ya kitenzi hiki katika hifadhidata ya TLG, hakuna mtu aliyepata mfano hata mmoja ambapo kinahusu aina yoyote ya utunzaji wa kichungaji wenye wema kwa mtu mmoja au kwa kikundi unaofanywa na mchungaji au mtumishi wa kanisa. Katika matukio themanini na mawili ya kitenzi hiki ambayo H. Scott Baldwin aliyatumia kuunga mkono msimamo kwamba neno hili linamaanisha “kuwa na mamlaka”, hakuna mfano hata mmoja wa mwanamume anayefanya hivyo kwa mtu mwingine au kwa kikundi cha watu katika muktadha wa huduma au wa uongozi wa kanisa, ambapo tendo hilo lilipimwa kuwa jema. Kitenzi kinapokuwa na mtendewa ambaye ni mtu, yaani mpokeaji wa tendo, kuna mpangilio unaoonekana katika aina ya tendo linalowapata wapokeaji (pale ambapo mpokeaji au mlengwa ametajwa katika muktadha). Katika msamiati wa Kigiriki, kitenzi αὐθεντέω kinahusu mfululizo wa matendo ambayo hayaishii kwenye mauaji au ukatili. ***Hata hivyo, watu wanaolengwa na matendo haya wanadhurika, wanalazimishwa kinyume cha mapenzi yao, au***

angalau maslahi yao wenyewe yanawekwa kando, kwa sababu matendo haya yanahusisha kulazimisha mapenzi ya mtendaji dhidi ya mapenzi ya mpokeaji, kuanzia kumvunjia heshima hadi ukatili unaoua. Mfano unaovutia wa matumizi ya αὐθεντέω (hapa umetafsiriwa kama “kutumia nguvu”) unapatikana katika malalamiko ya Bassianos katika Mtaguso wa Kalkedoni (451 BK), ambapo anadai kwamba alifanywa askofu kwa utaratibu usio halali:

Niliteuliwa kuwa askofu kwa nguvu! Sheria za kanisa ndizo zinazoamua hapa waziwazi. Mababa wangesema: “Ikiwa kuna utaratibu unaopendelewa, ni kufanya uchaguzi wa nafasi hiyo, si kujiuzulu.” ... Ninawasihi sana mnisikilize! Tendo hilo lisilo na huruma lilipofanyika, waliingia chumbani mwangu kwa nguvu wakanikamata. Na kisha tukautafuta ukuhani. Lakini wao walitumia nguvu.

Kumlazimisha mtu kinyume cha mapenzi yake kwa namna ya kuharibu ni haki ya enzi kuu ya Mungu katika hukumu yake ya haki (Sodoma na Gomora na wasio haki), na iliaminika kufaa kwa wenye mamlaka kamili na maafisa wa serikali waliokuwa watekelezaji wa hukumu (kwa mfano mnyongaji); lakini likifanywa bila mamlaka halali, karibu kila mara halifai. **Zaidi ya hayo, kuwakataza wanawake kutenda hivyo hakumaanishi kuwaruhusu wanaume kutenda hivyo, kama inavyodhaniwa mara nyingi.** Kwa kweli, kifungu kinachofanana zaidi na 1 Timotheo 2:12 kinapatikana katika mahubiri ya Yohane Krisostomo juu ya Waraka kwa Wakolosai, ambapo anawaamuru waume wasiwe αὐθεντεῖν kwa wake zao. Krisostomo anasema kwamba jukumu la mume ni kupenda, na jukumu la mke ni kutii. Kisha anasema: “Kwa hiyo usiwe αὐθεντεῖν kwa sababu mkeo yuko chini yako” (μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ ὑποτέτακται ἡ γυνή, αὐθεντεῖ). Katika kifungu hicho Krisostomo anamfananisha mume bora na ἄρχων (“kiongozi/mtawala”) mwenye upendo, na tendo linalozungumziwa hapa haliwezi kuwa matumizi ya upendo ya utawala wa kisheria/kitamaduni wa mume nyumbani, bali ni tendo linalopita mamlaka ya upendo ya nyumbani; leo huenda tungetumia neno “ukatili katika ndoa”, ingawa jambo hilo lingekuwa ndani kabisa ya haki za *paterfamilias* wa Kirumi katika utamaduni ule wa mfumo dume. Zingatieni kwamba ingawa Krisostomo anatumia ἄρχων kueleza jukumu la mume, Paulo hafanyi hivyo kamwe. **Badala yake, Paulo anatumia neno αὐθεντέω kukosoa mwenendo wa wake kwa waume zao katika hali ya kubadilishana majukumu, ambapo mke anajitwalia mamlaka yanayolingana na yale ya paterfamilias, na anaenenda kwa namna ya kudhulumu au ya kudhibiti. Kuwalazimisha watu kinyume cha mapenzi yao, au kuyapuuza maslahi yao wenyewe, kunalingana na mifano kadhaa ya Kigiriki na Kirumi na ya kibiblia ya kutumia mamlaka. Kunalingana na mifano ya kipagani ya mamlaka (hasa Kaisari) ambayo Yesu anaieleza katika Mathayo 20:25: “Wakuu [οἱ ἄρχοντες] wa Mataifa huwatawala, na wakubwa wao huwadhulumu”.** Matumizi kama hayo ya mamlaka kamili yanalingana na haki ya uhai na kifo ambayo *paterfamilias* wa Kirumi alikuwa nayo juu ya mke wake na watoto wake, pamoja na haki za mume katika utamaduni wa Kiyunani. Yanalingana pia na mamlaka ya kibiblia ya enzi kuu ya Mungu, ya utawala wa Kristo na ya nafasi yake kama Hakimu. Kitenzi hiki kilitumika pia kwa mamlaka ya Papa wakati wa utawala wa Papa Gregori. Lakini hakilingani na haki yoyote ya kibiblia ya mume, wala na mamlaka ambayo viongozi Wakristo, kwa mujibu wa theolojia ya Paulo, wanayatumia juu ya washiriki wa kanisa. Kinapingana na mfano wa uongozi wa Paulo, kama vile kinavyopingana na ule wa Yesu. **Kukielewa kitenzi hiki kuwa ni “kuwa na mamlaka” tu, na kisha kukifasiri kana kwamba kinaeleza uongozi wa kitumishi au utunzaji wa kichungaji, kunapotosha kupita kiasi.**

Kwa kuwa kitenzi hiki na 1 Timotheo 2:12 ndivyo vyanzo vikuu vinavyotumiwa kuwazuia wanawake kushika aina mbalimbali za uongozi katika kanisa, kuelewa katazo hili kunategemea kabisa maana anayoichagua mtu kwa αὐθεντέω. Inapaswa kuwa kazi ya Kanisa kujenga uelewa wa neno hili kwa msingi wa elimu imara ya kamusi na mbinu za isimu, ili kuweza kuendelea kwa tahadhari katika

mjadala huu. Leo kuna ushahidi mwingi ambao haukupatikana kwa kamusi za karne ya 19 tulizozoea kuzitegemea katika kufafanua maneno; leo tunazo hifadhidata, injini za utafutaji na nadharia za isimu zinazotuwezesha kusonga mbele. Kanisa limefikia umri wa kuwajibika; ni wakati wa kubeba wajibu (au hatia) wa kuwazuia wanawake kushika nafasi za uongozi wa kanisa kwa sababu ya neno αὐθεντέω.

9.1.7 Maana ya muhtasari wa simulizi¹ wa Mwanzo 2-3

Uamuzi mmoja wa kifasiri ulio wa msingi unahusu swali la jinsi muhtasari wa simulizi wa Mwanzo 2-3 katika 1 Timotheo 2:13-14 unavyopaswa kueleweka, muhtasari unaotoa sababu ya agizo kwa mwanamke kujifunza (2:11) na ya katazo la kufundisha (2:12). Kwamba hapa inafuata sababu kunaonyeshwa na kiunganishi γάρ (“kwa maana”) katika mstari wa 13; hata hivyo, uhusiano wa kimantiki kati ya katazo na simulizi la Agano la Kale lazima ugunduliwe. Mjadala kuhusu jinsi Agano Jipya linavyolitumia Agano la Kale umeshamiri hivi karibuni, na unapaswa kutusaidia kuelewa njia zinazowezekana ambazo kwazo dhamira, dokezo au nukuu inaweza kufanya kazi katika maandiko ya Paulo au katika Agano Jipya kwa ujumla. ***Kuna makubaliano yanayoongezeka kwamba waandishi wa Agano Jipya wanalitumia Agano la Kale kwa njia nyingi na wakati mwingine kwa ubunifu, bila lazima kukifasiri kifungu katika muktadha wake au kudumisha nia ya awali ya mwandishi wake. Hata hivyo, kwa kuwa hapa ni muhtasari wa simulizi, tunaweza kudhani kwa uhakika kwamba simulizi la Mwanzo linapaswa kutumika kufasiri muhtasari wake mfupi na wenye fumbo.***

Baadhi ya watu wanasadiki kwamba “katazo kwa wanawake kufundisha na kutumia mamlaka juu ya wanaume” katika 1 Timotheo 2:12 ni kanuni inayolifunga Kanisa kwa sababu ya simulizi peke yake. Kwa mfano, Thomas Schreiner anadai: “Kutegemea 1 Timotheo 2:13 kunaonyesha kwamba Paulo analiweka katazo lake katika kanuni inayovuka nyakati zote.” Lakini maelezo ya Paulo kuhusu uumbaji si kanuni inayovuka nyakati zote, bali ni muhtasari uliofupishwa wa simulizi: “Adamu aliumbwa kwanza, kisha Hawa.” Hitimisho la Schreiner kwamba simulizi linaonyesha “ukuu wa Adamu” huenda limehesabiwa na wengine kuwa kanuni, lakini katika matukio mengine ya kufuatana kwa wakati, kutangulia hakukuwa kanuni kwa Paulo, na yeye hakulitoa hitimisho hilo kutoka katika habari ya Mwanzo. Msomaji anaachiwa kufikia hitimisho (kama ilivyo kawaida katika kufasiri masimulizi), na huenda mpokeaji alijua simulizi hili lina uhusiano gani na tatizo lililokuwapo. Zaidi ya hayo, dhana kwamba Paulo anategemea ***kanuni zinazovuka nyakati zote*** (mipangilio inayofaa nyakati zote) ili tu kutoa msingi wa matumizi yanayowafunga wote, hailingani kabisa na jinsi anavyolitumia Agano la Kale na vyanzo vingine. ***Paulo anatoa kanuni ya jumla kutoka kwa jambo mahususi, na anaitumia kanuni ya jumla katika jambo moja mahususi. Alitoa kanuni ya jumla kutoka kwa jambo moja mahususi alipoitumia amri ya Kumbukumbu la Torati 25:4, ya kutomfunga kinywa ng’ombe apurapo nafaka, kwa ujira wa wazee (1 Timotheo 5:18; linganisheni 1 Wakorintho 9:7-9). Kwa upande mwingine, alitumia “kanuni zinazovuka nyakati zote” kutoka katika habari ya uumbaji ili kuunga mkono desturi ya kitamaduni ya wanawake kuvaa utaji wanapotabiri na kuomba katika kanisa (1 Wakorintho 11:3-16).*** Aliwatia moyo baadhi ya washiriki wa kanisa la Korintho kutoa hukumu juu ya kesi fulani ndogo ya kisheria, kwa sababu katika siku zijazo “watakatifu wa Bwana watauhukumu ulimwengu” (1 Wakorintho 6:1-3). ***Ni ajabu kudai kwamba Paulo au mtu mwingine yeyote hangeweza kuyatia nguvu matumizi ya mara moja au ya kitamaduni kwa maudhui kutoka katika habari ya uumbaji au kutoka katika vifungu vingine vya Agano la Kale,*** na jambo hilo linapingana na desturi yetu ya leo ya ufasiri wa Maandiko na ya uhubiri, ambayo kwayo kwa mazoea tunatafuta matumizi yanayohusika na yanayofaa leo ya kanuni zisizopitwa na wakati katika Maandiko.

Muhtasari wa Paulo wa baadhi ya sehemu za simulizi la uumbaji, unaounga mkono agizo kwamba “mwanamke” ajifunze, na agizo kuhusu jinsi mwanamke anavyopaswa kuenenda mbele ya mwanamume, si lazima ueleweke kama katazo la kudumu kwa wanawake wote kufundisha au kuongoza katika kusanyiko la kanisa (1 Timotheo 2:11-14). Badala yake, huenda Paulo anashughulikia moja kwa moja matatizo ya mafundisho ya uongo miongoni mwa wanawake huko Efeso. Huenda anasahihisha hadithi ya kubuni yenye madhara iliyoenea miongoni mwa watu, kwa kuiwekea simulizi sahihi mbele yake; huenda pia ina mifano ya kitipolojia (yaani matukio ya Agano la Kale kama vielelezo); na/au huenda ni mafundisho ya kusahihisha au maelezo kwa wake na waume. **Tukilisoma andiko jinsi linavyojieleza lenyewe, mambo kadhaa yanaonyesha kwamba muhtasari wa uumbaji unatumika kusahihisha matatizo ambayo Timotheo alikabiliana nayo.** Kwanza, kuna muktadha wa mafundisho ya uongo yaliyohusu hadithi za kubuni zilizosimuliwa na wanawake wazee (4:7; linganisheni 1:4). **Huenda hapa Paulo anasahihisha kwa ufupi maudhui ya hadithi ya kubuni iliyopendwa na watu wengi.** Pili, huko Efeso kulikuwa na matatizo mengine mahususi kwa wanawake yaliyohitaji kusahihishwa. Miongoni mwake ni mwenendo usiofaa katika mavazi na mtindo wa maisha (2:9-10; 5:6, 15), kueneza masengenyo na umbea pamoja na hadithi au hadithi za kubuni miongoni mwa wanawake wengine (4:7; 5:13), na kupokea mafundisho ya uongo, yakiwemo mafundisho ya uongo kuhusu ngono, ndoa na watoto (4:3; linganisheni 5:14; 2 Timotheo 3:6-7). Tatu, makatazo haya yanasomeka kama habari mpya inayotolewa kwa msisitizo, wala hayarudii maagizo au makatazo yoyote kutoka katika nyaraka za awali. Kwa mujibu wa maelezo mengi yanayoeleweka vizuri yanayoiweka 1 Timotheo katika maisha ya Paulo, yakitegemea habari zilizotolewa katika andiko lenyewe, Timotheo alikuwa mwenzi wa karibu zaidi wa Paulo kwa zaidi ya miaka kumi, na mwalimu wa kuaminika wa desturi na mapokeo ya Paulo. Bila kujali kama waraka huo ni wa kubuni, wa hadhara au wa binafsi, kuwekwa kwa makatazo haya katika waraka huu ni fumbo kwa yeyote anayedai kwamba kusudi la kifungu hiki ni kueleza desturi za Paulo katika makanisa yote ya utume kwa Mataifa. Nne: **Kwa kuwa andiko linaonyesha kwamba huu ni waraka wa binafsi, huu ndio muktadha usiotarajiwa zaidi wa kutoa kauli zinazovuka nyakati zote, ambazo zingebatilisha matumizi ya jumla ya mafundisho ya Paulo kuhusu karama za kiroho na uongozi katika sehemu nyingine zote za nyaraka za Paulo.** Hati kama Waraka wa Paulo kwa Warumi ingekuwa mahali panapofaa zaidi kutoa katazo lililo wazi kwa wanawake kuwa walimu na kuhudumu katika uongozi. Waraka kwa Warumi ni hati ya awali zaidi, na uliandikiwa kanisa ambalo Paulo hakulianzisha na ambalo alikuwa bado hajalitembelea; ndani yake, katika Warumi 12:3-8, anakazia mafundisho na huduma. **Mwanamke wa Rumi angeelewa Warumi 12:7-8 kama agizo la kufundisha au kuongoza ikiwa aliamini kwamba ana karama hiyo, na kwa mujibu wa Warumi 16, wanawake katika kanisa la Rumi walijitokeza kwa kazi yao. Kama maagizo yaliyotolewa katika 1 Timotheo 2:11-12 yangekuwa desturi ya msingi katika makanisa ya Paulo, Warumi 12 ndipo mahali pangefaa kueleza masharti hayo yanayotegemea jinsia. Kwa kifupi: hakuna sababu ya lazima ya kudhani kwamba Paulo hangeweza kutumia simulizi la uumbaji ili kusahihisha au kufundisha kuhusu matatizo ya pekee katika kanisa; kwa kweli anatumia simulizi la uumbaji pia kufundisha kuhusu desturi ya kitamaduni (1 Wakorintho 11:3-16), na anatumia pia kanuni nyingine zinazovuka nyakati kwa makusudi maalum.**

9.1.8 Muhtasari

Maamuzi ya kifasiri kuhusu asili ya 1 Timotheo na kuhusu Paulo kama mwandishi wake yana nafasi ya moja kwa moja katika kufasiri 1 Timotheo 2:11-15. Tutasonga mbele zaidi tukiliamini andiko na kulisoma jinsi linavyojieleza lenyewe. Andiko linaonyesha kwamba huu ni waraka wa binafsi ulioandikwa na Paulo kwa Timotheo. Waraka kwa ujumla wake na sehemu zake unapaswa kueleweka,

kuchambuliwa na kufasiriwa kwa namna inayopatana na madai ya andiko lenyewe, na mifano inayofanana katika mafunjo (papyri), na nadharia ya nyaraka na nadharia ya isimu – ambazo zote zinatueleza jinsi lugha inavyofanya kazi katika barua ya binafsi kati ya watu wawili wanaofahamiana vizuri. Tunapaswa kutarajia kwamba waraka huu unahusiana sana na hali fulani maalum, na kwamba muktadha una nafasi kubwa. Ni kweli tuko katika hasara kwa sababu hatujui kila kitu ambacho Paulo na Timotheo walikijua pamoja; lakini kwa kujifunza andiko kwa makini tunaweza kujifunza mengi kuhusu muktadha na habari nyingine. ***Ni lazima tuwe tayari kuacha dhana, tafsiri au hali za kufikirika ambazo hazitokani moja kwa moja na andiko au na desturi/theolojia ya Paulo, hasa pale ambapo hazisaidii kuleta upatanifu wala mshikamano. Katika habari ya 1 Timotheo 2:1-15, tunapaswa kuweka kando dhana iliyozoeleka kwamba desturi ya maombi inaashiria ibada au kusanyiko, kisha tusome 1 Timotheo 2:1-15 katika mwanga wa kusudi la waraka lililotajwa waziwazi.*** Maamuzi mengine muhimu ni maana inayobishaniwa ya αὐθεντέω, na jinsi madokezo kuhusu uumbaji na anguko yanavyoingia mkono agizo kwa mwanamke ajifunze, na katazo kuhusu mwenendo wa mwanamke mbele ya “mwanamume” katika 1 Timotheo 2:11-12. Uamuzi ambao wafasiri hawaufikirii sana ni uhusiano wa kimantiki kati ya kauli “ataokolewa kwa kuzaa watoto” katika 1 Timotheo 2:15 na muktadha wake; lakini ni lazima uunganishwe na maamuzi hayo mengine ili tufikie usomaji wa kifungu hiki unaoeleweka vizuri katika muktadha wake.

Bila kujali mitazamo kuhusu mwandishi, wengi hulifasiri andiko kwa ujumla wake, na hasa 1 Timotheo 2:9-15, kana kwamba ni la kubuni, na hupuuza umuhimu wa habari zinazotoa muktadha na kusudi. Lakini ikiwa shauku yetu kwa waraka huu iko zaidi katika maana ya ujumbe wake kuliko katika kujenga upya historia inayowezekana au katika kuunga mkono na kuimarisha theolojia yetu wenyewe, basi tunapaswa kulisoma andiko jinsi linavyojieleza lenyewe, ili tutambue matokeo au athari gani lilikusudiwa kuleta lilipoandikwa.

9.2 Kusudi la waraka

Tukiitendea 1 Timotheo kama waraka halisi, tutatafuta kusudi lake mwanzoni mwa sehemu kuu ya waraka. Kwa mujibu wa John White, “mwanzo wa sehemu kuu ya waraka ndipo kwa kawaida sababu kuu za kuandika waraka zinapotajwa. [...] Mwanzo wa waraka huweka msingi ambao juu yake maudhui yanayofuata yanaweza kujengwa.”

9.2.1 Kusudi la waraka lililotajwa (1:3-20)

Mwanzo wa waraka uko katika 1:3-20, ambapo agizo la awali la Paulo kwa Timotheo – kuwaagiza watu fulani wasieneze mafundisho ya uongo (mageni) – linarudiwa katika 1:3-4 na kupanuliwa katika sehemu iliyobaki ya sura hiyo: “Kama nilivyokusihi, nilipokuwa nikienda Makedonia, ukae Efeso, ili uwaagize watu fulani wasifundishe mafundisho mengine, wala wasijishughulisha na hadithi za kubuni na nasaba zisizo na mwisho, ambazo huleta mabishano kuliko kuendelea mpango wa Mungu ulio katika imani.” Maagizo haya yanathibitishwa tena katika 1:18, ambapo Timotheo, kwa msingi wa maagizo hayo, anaagizwa “kupigana vita vile vizuri”.

9.2.2 Asili ya mafundisho ya uongo huko Efeso

Kama huu ungekuwa waraka wa hadhara, huenda mwandishi angeweka maelezo kamili ya mafundisho ya uongo na ya walimu wake mwanzoni mwa waraka. Lakini mwandishi anaonya tu na kuurejelea ukweli ambao tayari unajulikana na umeshatolewa. Kwa bahati nzuri, kuna vidokezo

kadhaa kuhusu asili ya mafundisho ya uongo huko Efeso, vinavyopatikana katika sura ya 4 hadi 6, na vinaweza kukusanywa na kupangwa, ingawa Paulo anakazia zaidi matokeo ya mafundisho hayo kuliko maudhui yake. Kama maelezo ya asili ya mafundisho ya uongo yangekuwa katika utangulizi wa waraka, yangeonyesha wazi uhusiano wa kimantiki kati ya kusudi la waraka na jinsi waraka unavyoendelea baadaye. Lakini ikiwa huu ni waraka wa binafsi, basi Paulo hakuhitaji kumweleza Timotheo maelezo ya kina ambayo yangehitajika katika waraka kwa kanisa au waraka wa hadhara, kwa sababu Timotheo alikwisha kujua maudhui ya mafundisho ya uongo, utambulisho wa walimu wa uongo, na matatizo yaliyosababishwa na walimu hao na maudhui ya mafundisho yaliyokuwa yakienea.

Ingawa wengine wanaweza kuyajumlisha mafundisho ya uongo kuwa uzushi **mmoja**, inaonekana kwamba angalau aina mbili tofauti au sura mbili za uzushi huo zinaweza kutambuliwa. **Baadhi ya matatizo yanaweza kutambuliwa kuwa mahususi kwa wanaume, mengine kuwa mahususi kwa wanawake.**

9.2.2.1 MAFUNDISHO YA UONGO MIONGONI MWA WANAUME

Mafundisho na desturi za uongo miongoni mwa wanaume yanaonekana kuwa na sifa ya upinzani dhidi ya Paulo, hasira, ugomvi, na kulitumia kanisa kujipatia fedha, kama inavyosemwa katika 1 Timotheo 6:3-5:

“Mtu yeyote akifundisha mafundisho mengine, wala hakubaliani na maneno yenye uzima, yaani maneno ya Bwana wetu Yesu Kristo, na mafundisho yanayopatana na utauwa, huyo amejivuna, wala hajui kitu; bali ana ugonjwa wa kupenda mabishano na kushindana kwa maneno, ambayo huzaa husuda, ugomvi, matukano, shuku mbaya, na mashindano yasiyokoma ya watu walioharibika akili zao na walioupoteza ukweli, wanaodhani kwamba utauwa ni njia ya kupata faida.”

Maagizo kwa wanaume kuhusu maombi yamewekwa ndani ya maagizo ya jumla kuhusu maombi katika 2:1-7. Lengo la maombi ni kuunga mkono utume wa Paulo kwa Mataifa. Marshall anaeleza kwamba msisitizo juu ya mapenzi ya Mungu kuwaokoa watu wote “una karibu tabia ya kubishana – [hii] inaonyesha kwamba kulikuwa na upinzani fulani dhidi ya wazo hilo.” Upinzani dhidi ya utume wa Paulo kwa uwezekano mkubwa unahusiana na mafundisho ya Kiyahudi kuhusu torati, ambayo Paulo anayasahihisha kwa ufupi katika 1:7-11. Kisha katika 2:8 wanaume wanaagizwa waziwazi “kuinua mikono mitakatifu katika maombi, bila hasira wala ugomvi”. Hivyo sifa kuu za wale wanaofundisha mafundisho mengine kwa mujibu wa 6:3-5 zinajitokeza kwa uhusiano wa karibu na maagizo kwa wanaume – isipokuwa tamaa ya kujitajirisha. Hata hivyo, tabia hizo hizo – ukali, ugomvi na kupenda fedha – zinakataliwa katika masharti kwa waangalizi katika 3:3, na tamaa ya fedha inatajwa pia katika masharti kwa mashemasi wanaume (3:8).

9.2.2.2 MAFUNDISHO YA UONGO MIONGONI MWA WANAWAKE

Mafundisho ya uongo miongoni mwa wanawake yanajumuisha desturi fulani zenye matatizo zinazotokana na kudanganywa na walimu wa uongo, pamoja na kuenezwa kwa hadithi za kubuni, nasaba (γενεαλογία) na maneno ya uharibifu yanayopitishwa kutoka nyumba hadi nyumba. Maonyo ya Paulo kuhusu mafundisho ya uongo katika siku za mwisho katika 4:1-5 ni lazima yaonekane kuwa yanahusu matatizo ya Efeso, kwa sababu Timotheo anaagizwa kuwaonya watu katika mambo haya, na kwa sababu yanahusiana moja kwa moja na matatizo miongoni mwa wanawake, hasa miongoni mwa wajane:

[1 Timotheo 4:1-5] Lakini Roho anasema waziwazi kwamba katika nyakati za baadaye watu wengine wataiacha imani, wakisikiliza roho za udanganyifu na mafundisho ya mashetani, kwa unafiki wa waongo ambao dhamiri zao zimeungua kama kwa chuma cha moto; wanakataza watu kuoa, na kuwaagiza wajiepushe na vyakula ambavyo Mungu aliviumba ili vipokewe kwa shukrani na wale wanaoamini na kuujua ukweli. Kwa maana kila kiumbe cha Mungu ni chema, wala hakuna kitu cha kukataliwa kikipokewa kwa shukrani; kwa sababu kinatakaswa kwa neno la Mungu na kwa maombi.

Mambo makuu ya mafundisho ya uongo yanayojitokeza tena na tena katika muktadha wa Efeso ni udanganyifu wa makusudi dhidi ya wanawake, kudokezwa kwa kazi za mapepo katika udanganyifu huo, na katazo la ndoa – jambo ambalo huenda lilijumuisha kuhimiza useja (kujizuia kabisa na tendo la ndoa) miongoni mwa wanawake walioolewa. Katika 2 Timotheo 3:6-7, katika ukosoaji dhidi ya walimu wa uongo unaofanana sana hivi kwamba tunaweza kudhani kwamba unahusu matatizo yale yale, Paulo anakazia ukweli kwamba wao wanawalenga wanawake walio nyumbani na kuwapotosha: “Maana miongoni mwao wamo wale wanaojiingiza katika nyumba za watu na kuwateka wanawake dhaifu, waliolemewa na dhambi, wanaoongozwa na tamaa za namna nyingi, wanaojifunza siku zote, wala hawawezi kamwe kufikia ujuzi wa kweli.” Zaidi ya hayo, katika maelezo yake kuhusu wajane vijana katika 1 Timotheo 5:13-15, Paulo anawakosoa baadhi yao kwa sababu “tayari wamegeuka na kumfuata Shetani”. ***Fundisho la useja huenda liliathiri mtazamo wao kuhusu taasisi ya ndoa na kuhusu thamani na hatari ya kuzaa watoto. Huenda linahusiana na nia ya baadhi ya wajane ya kutoolewa tena. Mafundisho ya walimu wa uongo huenda yaliwavutia wanawake ambao, wakiwa tayari wanaogopa hatari kubwa mno za kujifungua, walijaribu kuyafuta matokeo ya anguko kwa kujinyima tendo la ndoa, na hivyo kukataa kuzaa watoto. Hili lingeweza kutokea kwa kuikataa ndoa, au kwa kuishi bila tendo la ndoa ndani ya ndoa.***

Kuhimizwa kwa useja huenda kulichochea “mielekeo ya kujikomboa” ambayo ingeweza kujidhihirisha katika mavazi na mtindo wa maisha. Tofauti na matatizo mengine, suala la mavazi yasiyo ya kiasi linashughulikiwa tayari katika 2:9-10. Paulo analinganisha mavazi ya kiasi na yanayofaa yanayotakiwa kwa wanawake na mtindo usio wa kiasi unaopaswa kuepukwa, uliojumuisha nywele zilizosukwa kwa madoido, dhahabu, lulu na mavazi ya gharama kubwa. Katika 5:6 Paulo anadokeza tatizo miongoni mwa wajane huko Efeso ambalo linaweza kuelezwa kuwa aina hii ya mwenendo usio wa kiasi: “Lakini mjane anayejaribu kuishi maisha ya anasa [σπαταλῶσα ζῶσα] amekufa, ingawa angali hai.” Kama Philip Towner anavyosema, hili “linawakumbusha waziwazi wanawake wanaoelezwa katika 2:9”. Anahitimisha: ***“Mawaidha yote (mahubiri ya kuonya) katika mstari wa 9-10 hivyo ni changamoto kwa kundi la wake Wakristo matajiri, ambao kwao mwelekeo uliokuwa ukichipuka wa ‘mwanamke mpya wa Kirumi’, pamoja na msisitizo wake juu ya kujionyesha kwa nje na kukataa kanuni za kitamaduni za kiasi, ulikuwa kivutio kikubwa.”*** Mwenendo wa namna hii usio wa kiasi miongoni mwa wanawake ulitia wasiwasi mkubwa katika utamaduni wa Kigiriki na Kirumi, na wakati mwingine katazo la mavazi yasiyo ya kiasi au ya kujionyesha liliwekwa hata kwa sheria. Tunaona ukosoaji unaofanana, unaoakisi maadili ya Kigiriki na Kirumi, katika 1 Petro 3:1-7; kwa hiyo wasiwasi kuhusu mavazi yasiyo ya kiasi unaakisi tatizo lisilohusiana na suala la maombi. Ukweli kwamba wajane huko Efeso huenda waliweza kujihusisha na maonyesho ya anasa kama hayo unaweza kuashiria uhuru, utajiri na mamlaka (si juu yao wenyewe tu, bali pia juu ya watoto wowote waliokuwa nao) ambayo hawakutaka kuyaacha. ***Ingawa wanawake hawatajwi mahususi kwa sababu ya kufundisha hadharani kwa njia mbaya, wanakosolewa moja kwa moja na kwa njia isiyo ya moja kwa moja kwa kurudia masimulizi yenye ushawishi (hadithi za kubuni na nasaba) na kueneza masengenyo na kashfa kutoka nyumba hadi nyumba. Hili linaakisi mtindo halisi kabisa wa kijamii miongoni mwa wanawake katika utamaduni***

ambao kwa kiasi kikubwa uliwatenganisha wanaume na wanawake, ambamo wanawake waliwasiliana, walijifunza na kushirikiana na wanawake wenzao. Mtandao wa wanawake ulikuwa njia kuu ambayo habari zilienea na mawasiliano katika jamii yalifanyika. Kuenezwa kwa hadithi za kubuni na nasaba kunapewa “nafasi ya heshima” miongoni mwa matatizo ambayo Timotheo anapaswa kuyatatua: katika mwanzo wa waraka, katika 1:4, kunawekwa sawa na mafundisho ya uongo. Inaonekana Paulo anaogopa kwamba hata Timotheo ataathiriwa na hadithi hizi, kwa sababu katika 4:7 anamwagiza “kujiepusha na hadithi za kubuni zisizo za kimungu zinazosimuliwa na wanawake wazee [γραῶδεις]”. Kihistoria, mara nyingi wanawake wazee ndio wasimulizi wa utamaduni, nao huurithisha utamaduni kutoka kizazi hadi kizazi kupitia hadithi za kubuni, hadithi za ngano na mapokeo yanayorudiwa kando ya meko na wakati wa kulala. Carolyn Osiek na Margaret MacDonald wanaeleza: “Imependekezwa kwamba, kwa kuwa sehemu kubwa ya mafundisho katika tamaduni za mapokeo ya mdomo hufanyika kwa kusimulia hadithi, hadithi za mafundisho zilizosimuliwa katika duru hizi hatimaye ziliingia katika mapokeo ya jumla kama Injili na Matendo ya Mitume ya apokrifa (yasiyo sehemu ya Biblia).” Baadhi ya wasomi, kama Richard na Catherine Kroeger, wametoa hoja zenye kushawishi kwamba hadithi hizi zinahusu hadithi za kubuni mahususi za Kiyahudi (linganisheni 1:7-11), zinazosimulia upya na kupotosha historia ya uumbaji na anguko. Kwa kuzingatia kwamba kuna hati ya Kinostiki kutoka Nag Hammadi (huenda ya karne ya pili) inayofanya jambo hilo hasa, huenda kulikuwa na hadithi ya kubuni iliyotangulia katika utamaduni wa mapokeo ya mdomo wa wanawake, na kutajwa kwa nasaba hakika kunasikika kama ushawishi wa Kiyahudi. Hata hivyo, hadithi na mapokeo yasiyo ya kimungu huenda yanahusu pia kuendelezwa kwa hadithi za kubuni na mapokeo ya kienyeji ya jadi, yaliyokuwa sehemu ya utamaduni wa kipagani wa Efeso na yaliyojumuisha mchanganyiko wa dini (sinkretismu). Zaidi ya hayo, kuenezwa kwa masengenyo au kashfa kutoka nyumba hadi nyumba kunasisitizwa na Paulo kama tatizo la wajane (5:13), na kashfa ndiyo tabia pekee iliyokatizwa kwa mashemasi wanawake (3:11). Inavutia kwamba neno la “msingizaji (mwanamke)” katika 3:11 ni διάβολος – uhusiano mwingine uliofichika kati ya tabia yenye matatizo miongoni mwa wanawake na Ibilisi.

9.2.2.3 MUHTASARI

Kusudi la 1 Timotheo ni “kuwaagiza watu fulani wasieneze mafundisho ya uongo, wala wasiangalie hadithi za kubuni na nasaba zisizo na mwisho” (1:3b-4). Wanaume fulani walikuwa wakienneza mafundisho ya uongo, na matokeo ya mafundisho hayo ya uongo yalikuwa ukali na ugomvi miongoni mwa wanaume, pamoja na kutanguliza kupata fedha, huenda kupitia huduma. Baadhi ya walimu hawa wa uongo wanaelezwa kuwa wa kipepo au wa kishetani, kwa kuwa waliwalenga wanawake na kuwapotosha. Waliwafundisha kuepuka ndoa na kuzaa watoto, na wakawatia moyo kuwa na mwenendo usio wa kiasi na wa kujionyesha katika mavazi na mtindo wa maisha – jambo ambalo ni upande wa pili wa tamaa ya wanaume ya kupata fedha, na linasikika sana kama “injili ya afya, utajiri na mafanikio”. Wanawake walikuwa pia chanzo cha masimulizi yenye matatizo, yaliyojumuisha hadithi za kubuni na nasaba pamoja na masengenyo na kashfa, ambayo yote yaliendelezwa ndani ya nyumba na kuenea kutoka nyumba hadi nyumba – hivyo wanawake wenyewe wakawa “mashetani” (διάβολοι, wasingizaji).

9.3 Dawa dhidi ya mafundisho ya uongo (2:1-15)

Kwa kuzingatia aina ya mafundisho ya uongo na kuenezwa kwa hadithi za kubuni na nasaba, mtu anaweza kuona kwamba sehemu tatu za 2:1-15 zinatoa dawa kwa matatizo ambayo Timotheo

anapambana nayo. Wanaume wanaagizwa kuomba, wanawake wanaagizwa kuvaa kwa kiasi na kwa adabu, na wanawake wanapaswa kujishughulisha na elimu ya kiroho nyumbani.

9.3.1 Dawa dhidi ya mafundisho ya uongo miongoni mwa wanaume (2:1-8)

Paulo alipowahimiza waumini kuwaomba watu wote, wakiwemo wafalme na wote wenye mamlaka, lengo lake kwa mujibu wa 2:3-7 lilikuwa kwamba watu wote waokolewe na kufikia ujuzi wa kweli, jambo ambalo ni mapenzi ya Mungu na Injili ya Paulo. Kimsingi kila mtu anahimizwa kuuomba utume wa Paulo, ili maombi yapinge upinzani dhidi ya Paulo. Katika 2:2b Paulo anaandika kwamba matokeo ya kuwaomba watu wote ni “ili tuishi maisha ya utulivu na amani katika utauwa wote na heshima”. Matokeo haya ni kinyume cha yale ambayo Timotheo alikutana nayo katika mwenendo wa wanaume na wanawake huko Efeso. Kisha katika 2:8, kama Towner anavyoona, “Paulo anashughulikia kusanyiko kwa kuligawa kulingana na jinsia. Akifuata mtindo wa orodha ya kanuni za nyumbani, anawaelekea kwanza wanaume [waume] na kusema nao kwa mamlaka.” Wanaume wanapaswa kuinua mikono mitakatifu, bila hasira wala ugomvi. Kwa hiyo maombi ndiyo dawa ya kwanza ya Paulo dhidi ya mafundisho ya uongo, nayo yanashughulikia matatizo ya wanaume ya hasira na ugomvi.

9.3.2 Dawa ya mavazi yanayofaa kwa wanawake (2:9-10)

Ili kufikia lengo la “maisha ya utulivu na amani katika utauwa wote na heshima” (1 Timotheo 2:2), wanawake wanaagizwa kuvaa mavazi ya kiasi na ya adabu, kama dawa dhidi ya jaribio la kuishi maisha ya anasa. Neno “vivyo hivyo” (ὥσαύτως) katika 2:9 linaonyesha kwamba maagizo kwa wanawake yanaenda sambamba na maagizo kwa wanaume, na 2:9 linashiriki pia kitenzi kikuu “nataka” (βούλομαι) pamoja na maagizo kwa wanaume katika 2:8. Lakini maagizo kuhusu mavazi si masharti kwa maombi ya wanawake (hayaunganishi mavazi na maombi), bali ni dawa inayoenda sambamba dhidi ya sehemu ya mwenendo wa wanawake. Yanasimama yenyewe na yanashughulikia wasiwasi kuhusu wanawake katika kanisa la Efeso – wasiwasi unaoakisi thamani ya kitamaduni ya ulimwengu wa Kigiriki na Kirumi wa karne ya kwanza. Hapa maisha ya anasa yanaelezwa kwa kuvaa nywele zilizosukwa kwa madoido, dhahabu, lulu na mavazi ya gharama kubwa. Maagizo yanaanza kwa kueleza mavazi yanayofaa (2:9), kisha yanaendelea kwenye dawa inayoongezea: kuwatia moyo wanawake wajipambe kwa matendo mema (2:10).

9.3.3 Maagizo ya kusahihisha mafundisho ya uongo miongoni mwa wanawake (2:11-15)

Kiini cha sehemu hii, chenye msisitizo mkubwa zaidi na maelezo mengi zaidi, ni dawa dhidi ya kupotoshwa kwa wanawake na mafundisho ya uongo ndani ya nyumba zao, na dhidi ya kuenezwa kwa hadithi za kubuni na nasaba kutoka nyumba hadi nyumba miongoni mwa wanawake. **Paulo anawaagiza wanawake wapate elimu ya kiroho nyumbani: “Mwanamke na ajifunze [mafundisho yenye uzima nyumbani] kwa utulivu, akiwa na unyenyekevu wote” (2:11). Kuwekwa kwa jambo hili katika mazingira ya nyumbani kunaonyeshwa na badiliko kutoka wingi (wanawake) hadi umoja (mwanamke); kila mwanamke anapaswa kupokea mafundisho binafsi. Kutajwa kwa mafunzo au malezi yake ya kiroho kunaashiria pia muktadha wa nyumbani, jambo linalothibitishwa na kutajwa kwa kuanzishwa kwa ndoa katika Mwanzo 2 na kutajwa kwa kuzaliwa kwa mtoto. Kwa uwezekano mkubwa Timotheo aliyajua matarajio ya Paulo kwamba kila mume achukue jukumu la mafunzo ya kiroho ya mkewe.** Sehemu hii ina uhusiano fulani na mapokeo ya Paulo, kwa sababu inaonyesha mfanano wa wazi na maagizo katika 1 Wakorintho 14:34-35:

“Wanawake wanyamaze katika makusanyiko, kwa maana hawana ruhusa kunena, bali wanyenyekee, kama vile torati nayo isemavyo. Lakini wakitaka kujifunza neno lolote, na wawaulize waume zao wenyewe nyumbani; kwa maana ni aibu mwanamke kunena katika kusanyiko.”

[1 Timotheo 2:11-12] Mwanamke na ajifunze [mafundisho sahihi nyumbani] kwa utulivu, akiwa na unyenyekevu wote. Lakini simruhusu mwanamke kufundisha, wala kumtawala mume wake, bali awe katika utulivu.

Mambo yanayofanana ni (1) agizo la kunyamaza/la utulivu (σιγάτωσαν, ἡσυχία); (2) katazo la kunena/la kufundisha (λαλεῖν, διδάσκειν); (3) lugha ya unyenyekevu au ya kujitawala (ὑποτασσέσθωσαν, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ); na (4) kujifunza nyumbani kama hatua ya kukabiliana na tatizo lililopo (μαθεῖν, μανθάνεω). Kurudiwa kwa kitenzi μανθάνω (“kujifunza”) ndio mfanano ulio wazi zaidi, na ndio ufunguo wa mifanano mingine kati ya vifungu hivi. Vifungu vyote viwili vina kipengele cha mwenendo wa kitamaduni uliotarajiwa kati ya waume na wake. ***Kwa kawaida elimu ya mwanamke ilifanyika nyumbani, katika mazingira ya nyumbani ambamo alifanya kazi yake. Vifungu vyote viwili vinaonyesha kwamba desturi ya Paulo iliunga mkono mafunzo ya kiroho ya mke nyumbani kupitia mumewe, hasa pale ambapo mafundisho au marekebisho yalihatijika. Huko Korintho wanawake walinena kwa namna iliyovuruga kusanyiko la kanisa. Paulo anazingatia uwezekano kwamba walinena kwa sababu walikuwa na maswali au hawakuyaelewa mafundisho. Suluhisho lake kwa tatizo hilo ni kwamba kila mume achukue jukumu la kujibu maswali ya mkewe nyumbani. Hivyo 1 Timotheo 2 na 1 Wakorintho 14 vinaonyesha kwamba kwa ujumla kulikuwa na pengo kubwa kati ya uelewa wa kitheolojia na wa kibiblia wa waume na ule wa wake, na 1 Wakorintho 14 inaonyesha pia kwamba angalau baadhi ya wanawake hawakuelewa mwenendo wa kijamii unaofaa wakati wa mafundisho na mawaidha ya hadharani/ya kanisa. Hili linaakisi tofauti katika kiwango cha elimu na katika desturi za elimu kati ya wanaume na wanawake; wanawake walifundishwa nyumbani, kwa hiyo hawakuzoezwa mwenendo wa darasani. Linapatana pia na majukumu ya jadi ya kijinsia yaliyowekwa katika ulimwengu wa Kigiriki na Kirumi wa karne ya kwanza kupitia orodha za kanuni za nyumbani.***

Kwa hiyo lugha ya unyenyekevu na ya kujifunza inafaa katika muktadha mpana wa utaratibu wa nyumbani (orodha za kanuni za nyumbani) na wa hali ilivyokuwa katika makanisa ya Paulo: wanawake ambao ilionekana wazi kwamba walihatiji mafundisho walipaswa kuwa na “mwenendo na mtazamo wa wanafunzi” nyumbani. Mwenendo huu ulilingana na kile kilichotarajiwa katika karne ya kwanza katika malezi ya wavulana, na vilevile katika malezi ya nyumbani ya wasichana na wanawake. Kwa mujibu wa 1 Timotheo 2:12, Paulo hamruhusu mke kugeuza majukumu na kuwa kiongozi mkuu wa kiroho na mshauri wa mumewe nyumbani (au hamruhusu katika kisa hiki kimoja hasa): “Simruhusu mke kumfundisha mumewe wala kumdhibiti. Badala yake anapaswa kuwa msikilizaji mtulivu.” Kwa kuwa 2:11 inazungumzia mazingira ya nyumbani na uhusiano wa mwalimu na mwanafunzi, katazo la kufundisha katika 2:12 nalo liko katika muktadha huo huo wa nyumbani. Kisarufi, hili linaweza kueleweka ama kama desturi ya jumla ambayo kwayo Paulo haruhusu kubadilishana majukumu ya kufundisha nyumbani, ama kama mwendelezo wa hatua za kukabiliana na matatizo ya wanawake huko Efeso. Katazo la kufundisha linawekwa kwanza kwa msisitizo; kisha Paulo anaongeza katazo la mwanamke “kumdhibiti” au “kumtawala” mumewe, au “kumlazimisha kinyume cha mapenzi yake”. Huenda wasiwasi kuhusu kubadilishana majukumu katika kufundisha unahusiana na wasiwasi mpana zaidi kuhusu kubadilishana majukumu kabisa, ambapo mke anamweka mumewe chini ya udhibiti wake. Hili lingeweza kuwa tatizo linalotokana na mafundisho ya uongo na kutoka kwa wanawake waliojikomboa, au lingeweza kuwa tatizo linalohusiana moja kwa moja na wanawake matajiri; utajiri

bila shaka ulikuwa tatizo kanisani na miongoni mwa wajane. Ikiwa wajane na wake walitajirika kwa urithi, basi kubadilishana majukumu huenda kulitokea kweli; kwa kweli Aristotle alieleza kisa kama hicho cha kipekee, ambapo mke aliitawala nyumba kwa sababu ya urithi wake uliomba nguvu: “Lakini wakati mwingine wanawake hutawala kwa sababu ni warithi. Basi utawala wao hautokani na wema, bali na utajiri na nguvu, kama ilivyo katika utawala wa wachache.” **Hata hivyo, hakika hili halikuwa kielelezo bora cha kitamaduni, na lingeweza kuwaaibisha waume na kanisa mbele ya watu.**

Katazo la Paulo dhidi ya kubadilishana majukumu nyumbani huenda linaakisi mambo matatu yaliyomhangaisha. **Kwanza**, wanawake ndio chanzo cha hadithi za kubuni na nasaba ambazo Paulo anajaribu hasa kuzipinga, kwa kuwaagiza wanaume wawafundishe wake zao nyumbani. Hadithi hizo za kubuni na nasaba lazima zilikuwa na mvuto kwa watu wengi, na ziliwapa wanawake kiasi fulani cha kuaminika kanisani; kwa kweli Paulo analazimika hata kumwonya Timotheo ajiepushe nazo. **Pili**, Paulo anataka kuepuka unyanyapaa na tathmini mbaya ya kitamaduni ambayo ingetokea kama wanawake kanisani wangechukua nafasi na mwenendo wa wanaume; ilikuwa kawaida kuishambulia dini kupitia mwenendo wa wanawake uliodhaniwa kuwa haufai. **Tatu**, kielelezo cha Paulo cha ndoa, cha uongozi wa kanisa na cha mamlaka kilikwenda kinyume na utamaduni. **Kielelezo chake hakikuwa na sifa ya mtu mmoja kumtawala mwingine au kutumia vibaya nguvu na udhibiti juu yake; kwa maneno mengine, hangetaka pia waume wawafanyie wake zao αὐθεντεῖν (kuwatawala).** Hata hivyo, huenda kulikuwa na jambo jingine la kuzingatia. **Kama kundi la wanawake lingeamua upande mmoja kuwanyima waume zao tendo la ndoa, machoni pa utamaduni huo hilo lingekuwa mojawapo ya makosa mabaya zaidi ambayo mke angeweza kufanya. Hilo pekee lingeingia ndani ya upana wa maana ya αὐθεντέω, na lingekuwa baya hasa katika muktadha wa jumuiya ya Kikristo, ambamo mwanamume alikatazwa tendo la ndoa nje ya ndoa. Paulo asingekubali kisingizio chochote cha desturi hiyo.**

Marejeo ya Mwanzo 2-3 katika 1 Timotheo 2:13-14 yamezungukwa na hitaji la mafunzo ya kiroho ya wanawake na kupotoshwa kwa wanawake na walimu wa uongo, ambapo walimu hao wanaelezwa kuwa wa kishetani (5:15). Katika 2:13-14 Paulo anaandika: “Adamu aliumbwa kwanza, kisha Hawa. Adamu hakudanganywa, bali mkewe ndiye aliyevuka mpaka, kwa sababu alidanganywa kabisa.” **Kwa kuzingatia muktadha, inawezekana kwamba Paulo anaonyesha mifanano ya kitipolojia na uumbaji na anguko. Kwa upande chanya, dawa – yaani mafunzo ya kiroho ya mke kupitia mumewe – inalingana na kuumbwa kwa Adamu na Hawa katika uumbaji, angalau katika mpangilio wake.** Kwa upande hasi, kupotoshwa kwa wanawake na walimu wa uongo wa kipepo/wa kishetani kunalingana na kupotoshwa kwa Hawa na nyoka. **Kwa upande mwingine, mtu anaweza kusema kwamba hapa kuna marekebisho mafupi ya maudhui ya hadithi za kubuni.** Uwezekano wa tatu ni kwamba Paulo anatoa msingi wa kibiblia unaohusika kwa ajili ya swali kuu linalobishaniwa, ambalo linasababisha matatizo miongoni mwa wanawake: matokeo ya anguko kwa kuzaa watoto.

Vyovyote vile kazi ya 1 Timotheo 2:13-14, ni lazima tusome kutajwa kwa kuzaa katika 1 Timotheo 2:15 katika mwanga wa mfumo wa simulizi ambao Paulo analeta kwa muhtasari wake wa Mwanzo 2-3. Matokeo ya anguko kwa wanawake yanatajwa katika Mwanzo 3:16: “Akamwambia mwanamke [Mungu]: Nitakuzidishia sana uchungu wako wa mimba; kwa utungu utazaa watoto; na tamaa yako itakuwa kwa mumeo, naye atakutawala.” **Wasomaji wa kwanza walielewa kutajwa kwa kuzaa na Paulo kama mwendelezo wa simulizi la uumbaji na anguko – si kama kauli kuhusu jinsi wanawake wanavyookolewa, au kuhusu nafasi ambayo Mungu amewapangia. Mambo yanayohusiana na kuzaa yana umuhimu wa pekee kwa matatizo ya Efeso.** Miongoni mwake ni kuongezeka kwa mimba, kuongezeka kwa uchungu wa kuzaa kwa wanawake, na kutawaliwa kwa mke na mumewe. Mafundisho

ya uongo yaliyokataza kuoja na kuwazuia watu kuzaa watoto yanaonekana kuwa jaribio la kulifuta anguko. Hili lingewavutia wanawake kanisani, kwa sababu katika ulimwengu wa kale kila mimba ilikuwa hatari kwa maisha; matatizo ya mimba na kujifungua yalikuwa chanzo kikuu cha vifo vya wanawake. Jambo moja la kawaida katika dini za wanawake wa kale lilikuwa matumizi ya uchawi, dhabihu na maombi ili kupata msaada na ulinzi wakati wa kujifungua; huenda wanawake walihisi kwamba walipata ulinzi waliouhitaji kupitia, au ndani ya, mafundisho ya uongo. Desturi iliyoenea ya uchawi na ibada ya Artemi zinatambuliwa katika tafiti za kitabu cha Matendo ya Mitume kuwa msingi muhimu wa kanisa la kwanza la Efeso, hasa kwa sababu ya masimulizi ya Luka kuhusu waumini wa Efeso kuchoma vitabu vya uchawi (Matendo 19:18-19) na kuhusu ghasia za wafua fedha (19:23-40). Badala ya kuhitimisha kwamba kuchomwa kwa vitabu hivyo kulikomesha kabisa mchanganyiko wowote wa uchawi wa mahali hapo na Ukristo wa awali, tunapaswa kukuona kama ushahidi wa jinsi uchawi ulivyokuwa umeenea miongoni mwa watu wa kawaida, na kwamba baadhi ya waumini waliendelea kuufanya hata baada ya kuongoka kuwa Wakristo. Tunaweza kudhani kwa uhakika kwamba uchawi uliendelea kuwa suala hasa miongoni mwa wanawake. Katika kujifungua na katika ukunga waliendelea kupenda kutumia “dawa za nyumbani” za mahali hapo zilizoeleka – ambazo katika desturi ya kipagani zilikuwa mchanganyiko usioweza kutenganishwa wa dawa za asili na uchawi.

Jambo lenye uzito zaidi ni ukweli kwamba Artemi, mungu mke mlinzi wa Efeso, alikuwa mungu mke wa uzazi, na alionekana kuwa chanzo muhimu cha afya kwa ujumla. Kulikuwa na uhusiano wa pekee kati ya watu wa Efeso na ibada ya Artemi, na kwa mujibu wa Paul Trebilco, uhai wake uliodumu unathibitishwa na maandishi ya Salutaris ya mwaka 104 BK, yanayoeleza msafara wa fahari ambamo sanamu thelathini na moja zilibebwa, tisa kati yake zikiwa za Artemi – tukio kubwa katika mji huo, lililofanyika kila baada ya wiki mbili. Guy MacLean Rogers anaeleza kwamba kuzaliwa kwa mungu mke huyo kulichangia “hisia ya utambulisho wa kijamii na wa kihistoria wa watu wa Efeso katika ulimwengu tata na unaobadilika wa Kirumi”. Anadai kwamba misafara hiyo ya kila wiki mbili iliwaifundisha watu “kuangalia ... kuzaliwa kwa mungu mke Artemi huko Efeso ili kupata uelewa wa jinsi utambulisho wa kijamii na wa kihistoria wa Waefeso ulivyojengwa juu ya uhalisia ‘mtakatifu’, usioweza kudhuriwa na hatari zozote zinazosababishwa na wanadamu.” Strabo aliandika: “Artemi amepata jina lake kutokana na ukweli kwamba huwafanya watu kuwa ἀρτεμείας”, maana yake “salama na wenye afya”; au, kama Artemidorus anavyosema, ὑγιής (wenye afya). Zaidi ya hayo, mojawapo ya vyeo vya Artemi kilikuwa Σώτριά (Mwokozi, mwanamke); na Achilles Tatius anaandika: “Lakini mungu mke mkuu Artemi aliwaokoa wote wawili”, jambo linaloonyesha wazi kwamba katika Kigiriki cha kawaida σῶζω (kuokoa) lilitumika kwa kawaida kabisa kueleza msaada, uponyaji na ulinzi wa Artemi – hata katika nyanja za maisha kama kujifungua. Haishangazi kwamba Matendo 19:23-27 inamwonyesha Paulo kama mshindani wa moja kwa moja wa Artemi, anayeilenga ibada hiyo na kuwageuza watu kwa makusudi kutoka katika ibada ya Artemi na kuwaongoza mbali nayo.

Njia moja ya kusoma kauli ya mwisho ya kifungu hiki (1 Timotheo 2:15) ni hii: Paulo anaichukulia kwa uzito hatari halisi ambayo kujifungua kulikuwa nayo kwa wanawake (vifo vya akina mama wakati wa kujifungua). Anawatia moyo mume na mke wamtumaini Mungu kwamba atamlinda mwanamke wakati wa kujifungua. Anatoa pia msaada wa vitendo katika agizo kwa wote wawili watendeane kwa upendo, utakatifu na kujitawala: “Lakini mwanamke atavushwa salama katika kuzaa, ikiwa wote wawili watadumu katika imani na upendo na utakatifu, pamoja na kujitawala.” Kama ilivyoonyeshwa katika sura ya 4 [ya kitabu cha Westfall]: ikiwa 1 Timotheo 2:11-15 ina muktadha wa nyumbani, basi “wao” katika “ikiwa watadumu” kwa uwezekano mkubwa wanamaanisha mume na mke. Wote wawili wanaonekana tayari katika 2:11, ambapo habari ni

mafundisho ya mke nyumbani; katika 2:12 wanatajwa waziwazi, na katika 2:13-14 Adamu na Hawa wanawawakilisha kitipolojia. Kwa mujibu wa tafiti kuhusu vifo vya akina mama wakati wa kujifungua, mume ana nafasi ya msingi katika kushinda matokeo ya anguko. Waume wasipowashirikisha wake zao – katika uamuzi kuhusu idadi ya watoto na katika kuwahudumia wakati wa kujifungua – jambo hilo linachangia moja kwa moja vifo hivyo. Bila shaka kujitawala ni muhimu sana ili kuzuia mimba za mara kwa mara, ambazo nazo zinaweza kuhatarisha maisha.

Tunapokaribia kufasiri 1 Timotheo 2, kila mmoja wetu hufanya maamuzi ya kifasiri yanayoamua matokeo. Kwa kuwa ni waraka wa binafsi, msomaji anapaswa kugundua kutoka katika andiko mambo mengi yasiyoandikwa waziwazi. Dokezo bora zaidi kuhusu muktadha wa waraka linatolewa na andiko lenyewe. Kusahihisha mafundisho ya uongo huenda ndilo lengo la waraka mzima (1 Timotheo 1:3-4). Matatizo ya mafundisho ya uongo na maswali yanayohusiana nayo, yanayoelezwa katika sura ya 4-6, yanahusiana moja kwa moja na maagizo yanayotolewa kwa wanaume na wanawake katika 2:1-15, hivi kwamba kifungu tunachokichunguza kinaweza kueleweka kama “dawa dhidi ya mafundisho ya uongo”. Kwa upande wa wanaume, Paulo anajali kwanza kabisa hasira na ugomvi, ambayo anayashughulikia kwa kina katika nusu ya pili ya waraka; mwelekeo huu wa mabishano na ugomvi hauwezi kufungiwa katika ibada ya kila wiki. Hata kifungu kinachobishaniwa kinachowahusu wanawake katika 2:9-15 hakiingii katika mfumo wa ibada. Kinaeleweka vizuri zaidi kama aina ya utaratibu wa nyumbani (orodha ya kanuni za nyumbani), ambapo mafundisho ya uongo yaliyokuwa yameingia nyumbani yalipaswa kusahihishwa katika kila nyumba na mume, ambaye ndiye aliyekuwa na uwezo bora zaidi wa kuchukua jukumu la mafunzo ya kiroho ya mkewe. Badala ya kuwakataza wanawake kushiriki kama viongozi kanisani, Paulo anashughulikia mapungufu katika ufuasi yanayowazuia waumini wa Efeso kufikia mafundisho yaliyokomaa na yenye uzima. Madokezo ya Paulo kuhusu uumbaji na anguko yanahusu moja kwa moja ndoa, tendo la ndoa na kujifungua – mambo ambayo baadaye katika waraka Paulo anayatambua kuwa maeneo yenye matatizo miongoni mwa wanawake. Paulo anahitimisha maagizo yake kwa kushughulikia wasiwasi halisi kabisa wa wanawake kuhusu matokeo ya anguko kwa mateso ya kujifungua, na anatoa ahadi ya kiroho ya wokovu pamoja na suluhisho la vitendo.

Neno la mwisho

Tafsiri yangu ilifanyika mwaka 2021 kwa haraka, na ikapitiwa upya mwezi Oktoba 2026. Kupitia Westfall, mambo kadhaa katika kifungu hiki kifupi cha Paulo yamekuwa wazi zaidi kwangu. Nimeyaangalia maelezo ya Kijerumani ya Biblia (kommentari) ninayoweza kuyapata. Hapa ni madokezo machache tu kuhusu hayo. Si uchambuzi wa kila tafsiri moja moja.

William Barclay, 1956: Kwa mfasiri huyu mkongwe wa Maandiko jambo liko wazi: Vizuizi kwa wanawake wanaofundisha vina sababu yake katika muktadha wa kihistoria peke yake. Vilikusudiwa kupinga sifa mbaya ya Wakristo. Kwake kinachohesabika ni karama ya mtu na huduma yake, bila kujali kabisa jinsia.

Lorenz Oberlinner, 1994, Herder, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament² (kubwa, la kina, lenye kufungua macho, lakini linafuata mtazamo wa kihistoria-kiukosoaji wa Biblia)

“Kwa kuwa kwa Nyaraka za Kichungaji umuhimu wa imani na maisha ya Kikristo unadhihirika katika athari yake kwa wasioamini (linganisheni 3:7; 5:14; 6:1; Tito 2:5, 8, 10), hakuna kinachopinga kwamba Paulo wa Nyaraka za Kichungaji, katika picha yake ya mwanamke Mkristo aliye bora, anaelekezwa na ‘kielelezo cha mwanamke wa kawaida, mwenye maadili mema, anayefanya kazi yake kwa utulivu

nyumbani na katika familia', kielelezo kinacholingana na mawazo ya Kiyunani-Kirumi na pia ya Kiyahudi.”³

“Kwa tafsiri ya kifungu chetu iliyo ya haki na inayolingana na nia ya Nyaraka za Kichungaji, jambo la umuhimu wa pekee litakuwa kujibu swali hili: ni kwa kiasi gani tunaweza kutambua muktadha wa kihistoria wa wakati ule, au hali za makanisa, zilizosababisha maagizo haya.”⁴

“Muktadha wa kihistoria lazima uzingatiwe daima katika maagizo yaliyotolewa hapa kwa wanawake, kuhusu jinsi yanavyopaswa kupimwa kihistoria, na pia kuhusu uwezekano na mipaka ya athari yake katika historia iliyofuata.”⁵

Heinz-Werner Neudorfer, 2004, *Historisch-Theologische Auslegung (HTA)*. Mfululizo huu ninauona kuwa bora kuliko yote yaliyopo kwa lugha ya Kijerumani. (Kwa Kiingereza, katika toleo langu la Logos, nina takriban maelezo kumi na matano mazuri ya aina hii.)

Miongoni mwa mambo mengine, Neudorfer anaonyesha kwamba maneno “vivyo hivyo wanawake nao” yanahusu maombi ya hadharani ya wanawake. Kama wengine wote, naye anafikiri kwamba hapa kuna maagizo hasa kwa ajili ya ibada ya kanisa. Kwa maoni yangu, pia anapata shida kutoa tafsiri ya kifungu hiki inayoshikamana kutoka mwanzo hadi mwisho, lakini anaonyesha mambo mengi ya kuvutia.

Anatoa pia muhtasari mfupi wa mijadala kuhusu nafasi ya mwanamume na mwanamke – mijadala ambayo, kwa urefu na muda huo, ninaifahamu tu kutoka katika ulimwengu wa lugha ya Kiingereza. Hali hiyo sasa ina zaidi ya miaka 20.

Hans Bürki, 1983, *Wuppertaler Studienbibel*

Bürki anasisitiza kwamba maagizo yote yanahusu matumizi mabaya. Kwa ujumla linafaa kusomwa, na linakazia muktadha wa waraka.

Vuguvugu la Ndugu (Brethren): Darby (Synopsis, karne ya 19), F. B. Hole, Arend Remmers (1986), William MacDonald (1989)

Maelezo ya Vuguvugu la Ndugu **yote** yana sifa hii: kwao muktadha wa kitamaduni, hali ilivyokuwa huko Efeso na tabia ya binafsi ya waraka huu karibu hayana umuhimu wowote, au hayajulikani kabisa. Mafundisho haya yaliunda fikra zangu kwa muda mrefu. Yanakubaliana katika mambo yafuatayo:

Habari ni (hasa) kusanyiko la ibada.

Habari ni majukumu ya mwanamume na mwanamke yaliyowekwa na Mungu. Mwanamume yuko juu ya mwanamke. Hili linathibitishwa kwa kuumbwa kwa Adamu na Hawa. Jambo hili linaitwa mpangilio wa uumbaji.

Wote wanaona ufeministi kuwa chanzo pale andiko hili lisipokubaliwa kwa maana yake halisi ya neno kwa neno na kama Neno la Mungu lenye mamlaka.

Wanasema andiko hili ni rahisi na liko wazi.

Hole: “Kwanza, katika uumbaji Mungu alimpa mwanamume nafasi ya kwanza na uongozi. Hilo linatajwa katika mstari wa 13. Kisha linafuata lile lililotokea katika anguko, Hawa alipochukua uongozi na kudanganywa. Hilo ndilo jambo la mstari wa 14. Kifungu hiki kiko wazi kabisa na dhahiri. Kwa kweli hakuna shaka yoyote juu ya kile kinachofundishwa hapa.”⁶

MacDonald: “Kwa kujenga hoja zake juu ya uumbaji, Paulo anaondoa wazo lolote kwamba hapa huenda kuna matatizo ya kitamaduni.”

Lakini kwa kuzingatia utafiti wa Westfall, huenda habari ni hii:

Habari si nafasi ya wanaume na wanawake iliyowekwa tangu uumbaji.

Paulo anashughulikia matatizo halisi ya wanaume na wanawake, na anaeleza hatua za kuyakabili. Matatizo kama hayo yanaweza kuwepo kwa namna inayofanana mahali pengi – au yasiwepo kabisa. Hapa habari ni Efeso hasa, ambako Timotheo alikuwa akiishi.

Dokezo fupi sana kuhusu uumbaji haliuelezi mpangilio wa uumbaji unaovuka nyakati zote. Kutajwa huku kunatumika kama mlinganisho, kama mfano wa kulinganisha kwa ajili ya wanawake waliohusika. “Adamu aliumbwa kwanza” kunalinganishwa na waume walioyajua mafundisho yenye uzima na waliopaswa kuwafundisha wake zao nyumbani.

Hawa alidanganywa kwa namna ile ile kama baadhi ya wanawake huko Efeso, ambao kwa sababu hiyo walihitaji kufundishwa. (Huenda andiko hili linaashiria pia kwamba Adamu, aliyepokea agizo kabla Hawa hajaumbwa, hakuwa amemfundisha vya kutosha kuhusu agizo hilo. Lakini hilo ni dhana tu.)

Inawezekana pia kabisa kwamba hadithi za kubuni za Efeso (baadaye za Kinostiki) kuhusu uumbaji zinasahihishwa, ambamo Hawa ndiye aliyeumbwa kwanza na Adamu ndiye aliyedanganywa.

Kwa hiyo yeyote anayeyainua maneno haya machache kuwa mpangilio wa uumbaji, anamfanya mwanamke – yaani kila mwanamke – kuwa jinsia inayoweza kudanganywa kwa urahisi, kana kwamba wanaume hawawezi kudanganywa, au labda wanadanganywa kwa shida zaidi. Usomaji huu wa andiko unapingana na picha nzima ya Biblia, ambamo wanaume wanaweza kupotoshwa na kudanganywa sawasawa na wanawake: Si tatizo la wanawake, ni tatizo la wanadamu wote!

Ukweli kwamba Adamu aliumbwa kwanza na mwanamke baadaye haumfanyi Adamu moja kwa moja kuwa kichwa au kiongozi. Mfuatano wa wakati si sababu ya jambo hilo. Wanyama walioumbwa kwanza hawako juu ya wanadamu. Mwanadamu aliumbwa mwisho. Katika muktadha huu mara nyingi tunasikia maneno “taji la uumbaji”. Tukitumia namna hii ya kufikiri kwa Adamu na Hawa, basi Hawa, aliyeumbwa mwisho, ndiye angekuwa wa cheo cha juu zaidi. Bila shaka sivyo ilivyo. Mfuatano wa wakati huenda unaleta tofauti, lakini hauleti ngazi za mamlaka. Kama mke ni mkubwa kwa umri kuliko mumewe, hatungehitimisha kwamba yeye ndiye wa cheo cha juu na mume ndiye aliye chini yake.

Mtu alielelewa katika mtazamo wa ngazi za mamlaka ataelewa neno hili “aliumbwa kwanza” kwa namna hiyo. Lakini je, hivyo ndivyo Paulo alivyokusudia? Katika kifungu kinachofanana, 1 Wakorintho 11, Paulo anaondoa hitimisho hilo, au analizuia mapema, ili kuweka wazi kwamba hakuna tofauti ya ngazi za mamlaka. [1 Wakorintho 11:11-12] Lakini katika Bwana mwanamke hayuko bila mwanamume, wala mwanamume hayuko bila mwanamke. Kwa maana kama vile mwanamke alivyotoka kwa mwanamume, vivyo hivyo mwanamume anazaliwa kupitia mwanamke; lakini vyote vinatoka kwa Mungu.

Kwa ujumla, wafasiri wengi wanaojua lugha asili ya Agano Jipya wanasema kwamba hili ni andiko gumu. Kwa sababu hiyo peke yake, si halali kulifanya kuwa katazo pana namna hii la kufundisha na kuongoza.

Wafasiri wa Vuguvugu la Ndugu wanashindana wao kwa wao katika kumpangia kila mwanamke nafasi yake ya chini na kumwamuru anyamaze katika makusanyiko. Kwa mtazamo huo, wazo kwamba

wanawake nao wangeweza kuongoza ni ufeministi mtupu.

Zaidi ya hayo, hakuna hata mmoja wao anayeweza kutoa sababu inayoeleweka kwa nini kujifungua kunatajwa pia. Westfall anastahili pongezi, kwa kuwa anaonyesha jinsi jambo hilo linavyohusiana na mafundisho ya uongo (kutooa, kuishi bila tendo la ndoa, ili kwa njia hiyo kuokolewa) na pia na Artemi, mungu mke mlinzi wa Efeso, aliyejulikana na kuabudiwa katika Dola yote ya Kirumi.

Nimegundua jinsi hasa wafasiri wa Vuguvugu la Ndugu (Brethren) wenyewe, mwishowe, wanavyoshangazwa na katazo hili kali la kufundisha (likieleweka hivyo). Jambo hili linaonekana tu kati ya mistari. Linaonekana katika jinsi wanavyojitahidi kisha kusisitiza jinsi huduma za akina dada zilivyo muhimu, kana kwamba wanapaswa kufidia jambo fulani. Lakini hilo halihitajiki hata kidogo, ikiwa huko Efeso habari ni kundi fulani la wanawake, au hata mwanamke mmoja fulani, anayekatazwa kufundisha na kumtawala mumewe.

Ninasisitiza tena, kama nilivyoeleza katika kitabu changu *Wanawake, Tusameheni! (Frauen, vergebt uns!)*, kwamba kufundisha hakumaanishi kamwe kutawala. Hata mwanamume hapaswi kumtawala mwanamke, wala kutawala kwa njia ya kufundisha. Agano Jipya halilijui wazo hili. Katika 2:12 habari ni jozi ya maneno yenye maana mbaya: kufundisha na kutawala. Jambo hilo halipaswi kutokea hivyo, si kupitia mwanamke wala kupitia mwanamume.

Neno moja katika waraka wa pili kwa Timotheo linaweka wazi kabisa: wanaume na wanawake kwa usawa wana agizo la kufundisha – bila tofauti, iwe katika nyumba ya binafsi au katika kusanyiko. Paulo anasema: “Na mambo yale uliyoyasikia kwangu mbele ya mashahidi wengi, uwakabidhi watu waaminifu, watakaofaa kuwafundisha wengine pia.” (2 Timotheo 2:2) “Watu” hapa maana yake ni wanadamu (Kigiriki ἄνθρωποι, anthropoi), yaani wanaume na wanawake!

Mwisho: Andiko hili linatumiwa mara nyingi sana, na kwa nguvu, kuhusu mwenendo wa wanawake. Linatumiwa na wanaume. Lakini je, hao ndio wanaume wale wanaoomba kila mahali kwa mikono iliyoinuliwa wanapokutana? Je, wanaume wanalifuata agizo hili la Paulo kwa maana yake halisi kiasi gani?

Hapa linafuata pendekezo la maandishi: Ninaeleza ***andiko la Paulo kwa uhuru kwa maneno yangu mwenyewe, jinsi ambavyo ningieleza kwa ufupi – kwa kadiri hilo linavyowezekana hata kidogo.*** Nimeingiza ndani yake mambo niliyojifunza kutoka katika sura iliyotangulia ya Westfall.

1 Timotheo 2:8-15, kwa maneno ya Hans-Jörg Ronsdorf:

Timotheo mpendwa, ili kuyadhibiti matatizo huko Efeso yanayohusu baadhi ya wanaume na baadhi ya wanawake, mambo yafuatayo yanapaswa kutokea: Wanaume waanze kuomba. Kila mahali wanapokutana. Hadharani. Badala ya kubishana kuhusu hadithi za kubuni na mafundisho ya uongo. Hasira na ugomvi huzuia maombi. Kuomba pamoja huleta maisha ya utulivu na amani. Kwa mikono iliyoinuliwa, iliyo wazi na iliyo tayari kupokea, iliyo safi bila ugomvi wala ukatili, wamwabudu pamoja Mungu, Mwokozi wetu, na kuwaomba watu wote mbele ya kiti cha enzi cha Mungu.

Ni muhimu vivyo hivyo kwamba wanawake – ninamaanisha hasa wanawake matajiri – wajionyeshe kwa kiasi popote wanapojitokeza na kuonekana. Mapambo yao yasiwe nywele za madoido zinazovutia macho, wala dhahabu na lulu, wala mavazi ya gharama kubwa ya ajabu. Mapambo kama hayo huvuta macho ya watu kwao, na mara nyingi hokusudiwa kuwapita wanawake wengine. Wanawake wanaomfuata Masihi hawahitaji kujionyesha hivyo, wala kutumia njia hii

kupata ushawishi na kutawala. Kuna pambo na ushawishi wenye thamani zaidi, unaoheshimiwa hata na watu wote: matendo mema.

Mwanamke ajifunze ukweli wa Injili ni nini. Akiwa tayari kujifunza, makini na mwenye hamu ya kujua. Katika nyumba yake mwenyewe. Hasa mmoja wa wanawake hawa simruhusu kuendelea kueneza hadithi hizi zote za kubuni na mafundisho ya uongo. Asijiinue juu ya mumewe, wala asimtawale na kumfundisha kwa majivuno. Asikilize mumewe anapomweleza mafundisho yenye uzima. Anayahitaji. Kwa maana anakosa ujuzi, na ujinga huu unaleta madhara makubwa anapoeneza hadithi za kubuni katika nyumba za watu. Kuumbwa kwa Adamu na Hawa ni mfano unaofaa kwa hali hii. Adamu aliumbwa kwanza, na yeye ndiye aliyepaswa kumfundisha Hawa. Yeye hakudanganywa. Lakini Hawa alidanganywa na kupotoshwa. Alivuka mpaka. Ndivyo itakavyowapata baadhi ya wanawake huko Efeso wasipokubali kwa moyo kujifunza kutoka kwa waume zao: Watadanganywa kama Hawa, na kuwa mtego kwa wengine.

Na wanawake hawa wanapaswa kujua kwamba watalindwa wakati wa kuzaa watoto. Licha ya kudanganywa kwa Hawa, na uchungu mkubwa wa kuzaa uliofuata. Mungu, Mwokozi wetu, ndiye anayeokoa – si Artemi wa Efeso, mungu mke mlinzi aliyetengenezwa na wanadamu. Kwa hiyo wakazie imani na upendo na utakatifu. Pamoja, kama mume na mke, ambao kama Adamu na Hawa ni mwili mmoja. Wanawake wasiogope kuzaa watoto, na wanaume wajitawale katika tendo la ndoa, na wakumbuke kwamba mimba nyingi mno ni hatari kwa wake zao.

Hans-Jörg Ronsdorf, 26 Februari 2021, imerekebishwa Oktoba 2026

Tanbihi

1. **Kifungu cha masimulizi (narrative)** ni maelezo na uundaji wa tukio na/au jambo kwa njia ya kusimulia. Hapa inakusudiwa masimulizi mafupi ya Mwanzo 2-3 katika 1 Timotheo 2:13-14.
2. Oberlinner, L., *Erster Timotheusbrief*, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Herder, Freiburg; Basel; Wien 1994
3. Oberlinner, L., 83–84.
4. Oberlinner, L., 85.
5. Oberlinner, L., 89.
6. Hole, F. B., *Grundzüge des Neuen Testaments*, Christliche Schriftenverbreitung, Hückeswagen 1989, 1380.